

TEMES D'ACTUALITAT

EL MOMENTUM DE L'ECONOMIA SOCIAL. LA LLARGA MARXA DE L'ECONOMIA SOCIAL EN L'AGENDA EUROPEA

Tema realitzat per Rafael Chaves Ávila
Catedràtic d'Universitat. Universitat de València
President de la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya

1. Introducció¹

En els últims 12 mesos s'han activat diverses iniciatives de profund calat per al foment de l'economia social tant des de les institucions europees i internacionals, com la Comissió Europea, la Conferència Internacional del Treball i el Consell de l'OCDE, com des del Govern d'Espanya. En efecte, el 16 de juny passat, la Conferència Internacional del Treball aprovava la Resolució ILC.110/Resolució II de la OIT sobre 'Economia social i solidària i treball decent', 16.6.2022². En ella definia el concepte d'economia social, els seus impactes positius en l'economia i societat, i impel·lia als governs a implementar diferents polítiques de suport a aquesta. A Europa, la Comissió Europea aprovava el 9 de desembre de l'any passat un Pla pluriennal europeu d'acció per a l'economia social³. El 14.11.2022 es presentava a Brussel·les el 'Transition Pathway' sobre

Economia Social i Proximitat⁴, el tercer Pathway dels quals s'han activat fins ara dels 14 clústers industrials existents. Aquests Transition Pathway són accions de gran envergadura de la Comissió Europea en el marc de la seua Política Industrial⁵, una cosa poc comuna en les polítiques dels Estats membres. Aqueix mateix dia es reunia de manera presencial el Grup d'experts de la Comissió Europea sobre economia social i empreses socials (GECES)⁶, òrgan consultiu de la Comissió en aquest àmbit i que ha contribuït significativament a fonamentar aquestes iniciatives. El 10.6.2022, el Consell de l'OCDE aprovava una Recomanació sobre 'Economia social i solidària i innovació social'⁷, la qual també s'alineava en aquesta visió de promoció de l'economia social i solidària.

A Espanya, el 31.5.2022 el Consell de Ministres del Govern d'Espanya aprovava el Projecte Estratègic per a la Recuperació i Transformació Econòmica

1.- El present document constitueix una ampliació d'una altra contribució titulada "L'economia social en l'agenda europea. Un momentum de l'economia social?", editada per CIRIEC-Espanya, en l'obra col·lectiva "L'economia social i els objectius de desenvolupament sostenible", sota la coordinació dels prof. Francisco Salinas Ramos, Javier Jorge Vázquez i Noelia Muñoz del Nogal.

2.- https://www.ilo.org/ilc/ReportsavailableinChinese/WCMS_848664/lang--es/index.htm

3.- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0778&qid=1644937802979>

4.- <https://www.youtube.com/watch?v=piHYt4Khtj0>

5.- https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_en?fbclid=IwAR0rMXA-SmIXlPlq0gos1-YqSKtYhYjeiv1xJ6_MXhrWwor0NqAa11Fju24

6.- https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/social-enterprises/expert-groups_en

7.- https://www.oecd.org/cfe/leed/social-economy/social-economy-recommendation/?fbclid=IwAR2IMgjMUgx0Vek57kXQaG_tFmz2G-0K2ipsp94YUw34UfGKHoatuRtIHA9Y

"L'acumulació i acceleració en l'adopció d'iniciatives en favor de l'economia social revelen que estem en l'actualitat davant un autèntic Momentum de l'economia social, amb una atenció inèdita per part dels poders públics, tant en termes declaratius de gran importància com d'iniciatives de polítiques públiques d'ampli abast".

(PERTE) d'economia social i de les cures⁸, l'únic fins ara d'aquest tipus a Europa i un dels primers PERTE aprovats. En la seua reunió del passat mes d'octubre, el Consell Nacional de Foment de l'Economia Social aprovava també el projecte de 2a Estratègia Espanyola de l'economia social. En aquest context el Ministeri de Treball i Economia Social ha decidit activar un Comissionat per a l'economia social. En l'àmbit regional també són nombroses les iniciatives, com el 2n Pla de foment de les cooperatives (Fent Cooperatives) de la Generalitat Valenciana, l'Estratègia de l'Economia Social i Solidària a Barcelona 2030 i l'aprovació de les lleis d'economia social de Canàries (14 de octubre de 2022)⁹ i La Rioja (20 de julio de 2022)¹⁰.

Aquesta acumulació i acceleració d'iniciatives en favor de l'economia social han contribuït al fet que el període actual se li qualifiqui com de "**momentum**" o fins i tot de "**Annus Mirabilis**" de l'economia social.

Aquest desplegament de polítiques d'economia social a nivell europeu es produeix en un context en el qual convergeixen dos fenòmens, d'una banda, el canvi en la presidència de la Unió Europea, que liderarà la Sra Ursula Von Der Leyen i en la qual estableix en la seua Comunicació de la Comissió Europea el programa a llarg termini de la Comissió un espai important per a l'economia social a fi d'aconseguir els tres grans objectius de la Comissió: la transició digital, la transició ecològica i l'enfortiment del pilar de drets socials. El rol jugat ací pel Comissari Europeu d'Ocupació i Drets Socials, Nicolas Schmit, serà central. D'altra banda, es troba el context de les polítiques de recuperació i reconstrucció després la crisi de la COVID-19, en el qual s'han activat unes iniciatives i uns fons (sobretot els Next Generation) inaudits a Europa des de l'època de la postguerra.

En països com Espanya, pot apuntar-se que ens trobem davant una tercera generació de polítiques de foment de l'economia social, que succeeix a la segona, activada a partir de l'any 2015, quan inicià una ona d'innovacions en l'àmbit de les polítiques d'economia social en molts territoris d'Espanya. El canvi polític d'aqueix any, va oferir una excel·lent oportunitat a diversos governs regionals i locals per a donar un nou impuls a aquestes polítiques. Un cas paradigmàtic és el de la ciutat de Barcelona, que va crear per primera vegada un Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària i va posar en marxa un Pla d'Impuls de l'economia social i solidària de la ciutat de Barcelona (2016-2019). També van ser actius l'Ajuntament de Madrid (2015-2018), Ajuntament de Saragossa (2018), Ajuntament de Sevilla (2016-2020), Diputació Foral De Guipúscoa, Diputació de Granada i governs autonòmics com el de la Regió de Múrcia (2018-2020), Illes Balears (2018-2022), Xunta De Galícia (2019) i Navarra (2017-2020), entre altres. La segona generació de polítiques públiques que es desplega des de llavors es caracteritza per un nou enfocament en el disseny, sistematització i implementació d'aquestes, enfocament ben diferent a l'existent en la primera generació d'aquestes polítiques d'economia social, la qual es va desplegar des dels anys huitanta (Chaves, 2020). Tots ells parteixen d'un alt reconeixement de les funcions sistèmiques de l'economia social, per a després articular plans sistemàtics de suport que comparteixen algunes característiques comunes 1) es basen en la col·laboració públic-economia social tant en la co-construcció (co-disseny) de les polítiques com en la seua co-producció (implementació); 2) es conceben des d'una perspectiva de política pública transversal; i 3) són complexes, sistematitzades i a mitjà i llarg termini quant a la seua arquitectura organitzativa.

8.- <https://planderecuperacion.gob.es/como-acceder-a-los-fondos/pertes/perte-de-economia-social-y-de-los-cuidados>

9.- https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-16756

10.- https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-13067

En l'àmbit europeu, ha canviat realment l'Agenda Europea, en concret de la Comissió Europea, en matèria d'Economia Social? Si la resposta és afirmativa, en quin sentit?

El present estudi pretén oferir elements per a entendre la trajectòria de l'agenda europea en matèria d'economia social, estudiar el canvi produït i aportar algunes idees que expliquen aquest canvi polític.

2. La llarga marxa en la construcció de les polítiques europees d'economia social: de les Presidències Delors-Santer (1989-2000) a les Presidències Prodi-Durao Barroso (2000-2011)¹¹

2.1. Els inicis de les polítiques d'economia social: Presidències Delors-Santer (1989-2000)

1989 pot considerar-se l'any de referència de l'inici del desplegament de les polítiques europees dirigides a l'Economia Social. En efecte, aqueix any, a meitat del mandat del socialista francès Jacques Delors en qualitat de president de la Comissió Europea, es crea per primera vegada una unitat específica d'atenció a l'economia social europea, la Direcció General XXIII, dotada amb recursos humans i econòmics propis. Amb això es visualitza i institucionalitza l'aposta política de la Comissió cap a l'Economia Social Europea i es comencen a activar diferents dispositius i iniciatives.

En el pla del discurs i narrativa oficial, així com de la visió de l'economia social, la Presidència Europea, recolzada a França, Espanya, Itàlia, Bèlgica, Portugal i Suècia, visibilitza un voluntarisme polític de suport a aquest sector social, i fa seua la tradició francòfona de l'Economia Social, tant en la seua denominació com en la concepció del seu camp. Il·lustratiu sobre aquest tema és que aqueix mateix any 1989 la Comissió emet una Comunicació històrica al Consell denominada "Les empreses d'Economia Social i la creació d'un mercat sense fronteres" i també se celebra la primera Conferència Europea de l'Economia Social, sota els auspicis del Govern gal i la Presidència europea. Aquesta visió s'irradia durant els anys subsegüents a altres països del vell continent, entre ells Espanya, alumne avantatjat, que l'assumirien com a pròpia.

En el pla de la institucionalització de l'Economia Social en forma de normes jurídiques, cal destacar que es parteix d'una absència de referències explícites sobre aquest tema en els textos bàsics de la Unió Europea, tant en el Tractat de Roma com en el Tractat de Maastricht. Aquesta manca tracta de ser pal·liada amb una iniciativa de gran importància: la citada Comunicació, que inclou una sol·licitud expressa d'aprovació de tres grans Estatuts, el de la Societat Cooperativa Europea, de la Mutualitat Europea i de l'Associació Europea. El de les Fundacions tardarà uns anys encara, fins a final de la dècada, a ser inclòs en l'agenda política. Aquests Estatuts queden, no obstant això, sense avanç. Emergeix en aquest període un problema que serà endèmic durant els pròxims anys: la falta d'una base jurídica adequada i un creixent debat conceptual i de termes (apareixen múltiples veus com a tercer sector, sector no lucratiu, societat civil, i fins i tot tercer sistema a la fi dels noranta) que condicionarà la falta d'un consens quant al terme a emprar.

En el pla de la institucionalització de l'Economia Social en òrgans públics, en 1989 es crea la Unitat 'Economia Social' en el si de la DG XXIII, el primer òrgan intern en l'administració europea especialitzat en matèria d'Economia Social. En segon lloc, l'any 2000 es crea l'Intergrup 'Economia Social' en el Parlament Europeu. Aquest Intergrup integra a diverses desenes de parlamentaris de diferents grups polítics amb l'objectiu d'analitzar i prendre iniciatives en pro de l'Economia Social Europea. En tercer lloc, es crea en el si del Grup III del Comitè Econòmic i Social Europeu una 'divisió especial', la categoria "economia social". Aquests dos últims òrgans, la 'categoria' i el 'intergrup' seran durant molts anys els principals capdavanters de la causa de l'economia social a l'interior de les institucions europees: en les seues múltiples Declaracions, Comunicacions o Dictàmens fan sistemàticament explícita i visible la contribució de l'Economia Social a la construcció i al progrés d'Europa i reclamen mesures a favor seu. Finalment, fora d'aquestes institucions, el propi sector europeu de l'economia social crea en 1998 una organització, el Comitè Consultiu de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions (CMAF) a fi de ser l'interlocutor oficial entre el sector i les Instàncies Comunitàries. Aquest Comitè hereta l'activitat del seu predecessor privat, creat en 1994

11.- Aquesta part és una versió ampliada de Chaves, R. (2015). "La agenda política europea en materia de economía social: Luces y sombras". *Informació Estadística i Cartogràfica D'Andalusia*, 5, 65-71.

i amb anàloga denominació. No obstant això, aquest òrgan consultiu té una vida efímera i desapareix l'any 2000, en el marc de la reestructuració de la Comissió Europea del Govern Prodi.

Tant el Comitè Econòmic i Social Europeu com l'Intergrup 'Economia Social' del Parlament Europeu s'erigeixen en els principals valedors del discurs europeu en favor de l'economia social, i ho seran fins a l'actualitat. En les seues múltiples Declaracions, Comunicacions o Dictàmens fan sistemàticament explícita i visible la contribució de l'Economia Social a la construcció i al progrés d'Europa i reclamen mesures a favor seu. De facto, actuen com un observatori europeu de l'economia social, atents a les noves normes emanades de les Institucions Comunitàries que puguen afectar l'Economia Social, així com a les noves iniciatives d'aquestes Institucions que puguin ser oportunitats per al desplegament de dispositius favorables a l'Economia Social. Ha de posar-se en relleu que es tracta de dos dels òrgans de les Institucions Comunitàries més permeables a la ciutadania i a la societat civil europea, la qual cosa explica la seua major sensibilitat cap a l'Economia Social. Més permeables, primer, perquè els Parlamentaris són triats directament per sufragi universal i segon, per ser aquesta categoria del Comitè Social Europeu un òrgan de representació de les organitzacions socials europees. En tots dos casos, han demostrat ser unes excel·lents corretges de transmissió de les demandes de l'Economia Social i uns 'policy entrepreneurs', és a dir, uns actors promotors d'iniciatives polítiques.

En el pla dels obstacles jurídics de caràcter sectorial, l'impacte de la nova normativa europea sobre l'Economia Social és creixent en diversos àmbits. Ha de destacar-se la qüestió de la centralitat de la política de defensa de la competència en la política de la Unió Europea, la qual va impedir avanços, per exemple, en el pla de la contractació pública.

Pel que fa a polítiques desplegades, els objectius als quals va lligats l'Economia Social són bàsicament l'ocupació, els serveis socials i la cohesió social, apareixent, per tant, sobretot en dos grans eixos de polítiques públiques: les polítiques socials i d'integració laboral i social i les polítiques de desenvolupament local i de creació d'ocupació. L'interès per part de les institucions comunitàries a implicar l'Economia Social en aquests objectius constitueix un avanç fonamental, no obstant això, revela una concepció estreta del potencial i de les propietats que aquella pot generar en la societat i l'economia europees.

En el pla financer no es va aconseguir establir una línia pressupostària específica per a l'economia so-

cial. A més, era el Parlament qui presentava el major caràcter proactiu en la matèria enfront del Consell. En efecte, el Parlament Europeu va intentar activar en dos ocasions línies pressupostàries específiques per a l'economia social, com el «programa pluriennal de treball en favor de les cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions de la Comunitat» (1994-1996), però van ser rebutjades pel Consell. El seu objecte era fomentar l'economia social europea mitjançant projectes transnacionals específics i la seua inclusió de manera transversal en les diferents polítiques de la Unió (estadístiques, formació, programes marc de recerca i desenvolupament). Aquest programa és aprovat pel Parlament Europeu amb un pressupost de 5,6 milions d'euros, però rebutjat pel Consell. Una segona iniciativa de la mateixa naturalesa es desenvolupa poc temps després, però obté anàleg desenllaç.

L'única iniciativa de rellevància que s'aconsegueix activar per la Comissió Europea és el programa pilot «Tercer sistema i ocupació» (és de destacar que esmenta 'tercer sistema' en lloc de 'economia social'. Aquesta iniciativa va funcionar entre 1997 i 2001, gestionada per la Direcció General d'Ocupació i Assumptes Socials. El pressupost va ascendir a quasi 20 milions d'euros, finançant 81 projectes europeus. És de destacar que sent aquest l'únic programa pressupostari explícitament enfocat a l'Economia Social, la seua denominació no és aquesta sinó la de 'Tercer Sistema' i a més se centra en un àmbit únicament: el de l'ocupació.

En absència d'una línia pressupostària finalista (específica) per a la 'Economia Social', el finançament cap a aquest sector social es va realitzar durant aquest període principalment a través dels Fons Estructurals, el Fons Social Europeu i el FEDER. En aquest marc, entre els anys 1994 i 1999 van estar actius els programes iniciativa ADAPT, OCUPACIÓ (entre 1994 i 1999), per a fomentar les PIME i l'ocupació, els programes d'Acció Local per a l'Ocupació i Capital local amb finalitat social emmarcats en les polítiques d'ocupació, de cohesió social i de desenvolupament local i més tard la iniciativa EQUAL d'integració social i laboral. En alguns casos, aquestes línies pressupostàries inclouen referències explícites a l'Economia Social. Amb això generen un efecte demostració de major coneixement i utilització d'aquest concepte, la qual cosa és més palès en països on, amb anterioritat, es desconeixia aquest concepte. D'altra banda, aquests programes presenten un efecte estructurant de gran abast, tant a nivell nacional com internacional, en l'adhesió i el reforç de l'economia social europea en termes de federacions, xarxes, investigació, cultura i polítiques.

Finalment, però no per això menys important, és important subratllar l'arquitectura de la política europea, en la qual, per distribució de competències, només en algunes ocasions s'avança en forma de polítiques dirigistes, amb directives i regulació comuna a tots els estats membres, relegant als Estats membres la responsabilitat i iniciativa a l'hora de transposar aquestes polítiques i d'impulsar les seues pròpies polítiques. Les institucions comunitàries, en particular, la Comissió, el Comitè de les Regions i el Comitè Econòmic i Social Europeu desenvolupen molta política indicativa (soft law), és a dir, de recomanacions als Estats membres i fins i tot d'orientacions amb bones pràctiques que ja han realitzat uns altres.

2.2. La dècada neoliberal: les Presidències Prodi-Durao Barroso

L'any 2000, l'entrada en la 'era de l'euro' va marcar un gir en la política europea, la qual va prioritzar les polítiques liberalitzadores i d'ampliació dels espais del mercat i de la competència entre empreses, situant a l'economia social en la perifèria de l'agenda europea i fins i tot obligant-la a adoptar una posició defensiva per una nova ona de polítiques marginalitzadores.

Diverses fites significatives revelen aquest nou enfocament de la política europea. En el pla institucional relacionat amb els òrgans administratius i de concertació, en la nova Comissió Europea del Govern Prodi, la Unitat 'Economia social' i la pròpia DG XXIII són eliminades. Les seues competències es dilueixen en altres dues Direccions Generals, una més 'empresarial' i una altra més 'social': la DG d'Empresa i Indústria, on es crea la Unitat B3, «Artesania, petita empresa, cooperatives i mútues», que atén les activitats empresarials de les cooperatives, les mútues, les associacions i les fundacions, i per un altre la DG d'Assumptes Socials, competent en matèria d'associacions i fundacions. D'altra banda, l'òrgan de concertació social CMAF és eliminat i l'Intergrup "Economia Social" del Parlament no arriba a constituir-se fins a 2005. En síntesi, es perd presència institucional.

És de destacar, no obstant això, la presència en un nou òrgan consultiu de la Comissió Europea, el Grup d'empresa, lligat a la Direcció General Empresa, la funció de la qual és aconsellar a la Comissió sobre totes les qüestions relatives a aquest camp. Aquesta institució, integrada per experts procedents del sector empresarial i de representants dels Estats membres, té per objecte examinar les qüestions generals d'empresa i assessorar la Comissió en la difusió de les bones pràctiques. Aquest òrgan compta amb repre-

sentació de l'Economia Social. En la seua agenda han estat el Llibre Verd sobre l'esperit d'empresa, el Llibre Verd sobre la responsabilitat social de les empreses, així com un Informe sobre els factors de competitivitat de les empreses. Sens dubte aquest grup ha sigut decisiu per a, anys més tard, incloure a les empreses socials i l'economia social en l'agenda de la revisió de la SBA – Small Business Act- i impulsar la SBI que es veurà més endavant.

El front jurídic és especialment rellevant perquè és on més es fa patent una política marginalitzadora de l'economia social a nivell europeu, obligant a les organitzacions representatives de l'Economia Social Europea i els seus aliats a la defensiva durant bona part d'aquest període. L'Economia Social ha d'enfrontar-se en aquest període a importants obstacles jurídics, d'una banda, i per un altre, no aconsegueix cap avanç en el reconeixement de les seues formes jurídiques específiques a nivell europeu, excepte l'Estatut de la Societat Cooperativa Europea, aprovat en 2003 i avaluat com d'escàs impacte.

En efecte, en primer lloc, la Directiva de serveis, aprovada en 2006, constitueix un seriós perill per al sector, al no distingir entre els serveis d'interès econòmic general i els serveis socials d'interès públic i estableix unes regles molt perjudicials per a molts actors. Mitjançant incidència política es corregeix aquest obstacle, en concret, l'oposició de països com França i l'aprofundiment en el debat i interpretacions sobre les excepcions als tipus de serveis a liberalitzar, distingint els serveis d'interès econòmic general, els serveis d'interès general que no són de caràcter econòmic i els serveis socials d'interès públic, frena els majors perills. La defensa per les institucions europees de la política de defensa de la competència suposarà una barrera jurídica en altres dos àmbits claus per a l'economia social, d'una banda, el de facilitar el seu accés a la contractació pública, els mercats públics i l'establiment de clàusules socials i d'altra banda, el de la consideració de les ajudes d'estat, contràries a la competència.

En aquest últim àmbit, les subvencions a les entitats d'economia social –només matisades per les ajudes de minimis- i el tractament fiscal de les cooperatives en diversos països europeus, seran qüestionats situant-se l'economia social a la defensiva i defensant-se davant els tribunals. Per exemple, una sentència del Tribunal Europeu de Justícia de 2011 aclareix finalment la situació, en favor de les cooperatives. Altres obstacles jurídics es produeixen per considerar a les activitats cooperatives «acords» o pràctiques que restringeixen la competència, pel que es proposen siguin prohibides. Un altre front afecte a les mutualitats i a les entitats financeres.

En el pla del discurs oficial, així com de la visió de l'economia social, les Presidències Prodi i Durao-Barroso (primer mandat) mantenen una narrativa favorable, encara que discreta, constatable en la continuïtat de les Conferències Europees de l'Economia Social¹². Només el Comitè Econòmic i Social Europeu, a través de la seua categoria 'Economia Social' i en forma de diversos dictàmens i iniciatives empresos¹³, i en menor mesura el Comitè de les Regions¹⁴, mantenen una activitat més proactiva en termes de discurs oficial. Un desafiament major és l'entrada en escena institucional europea (amb grups d'experts, com el grup europeu d'experts en matèria de RSE, i Llibres verds) de nous conceptes o locucions, rivals de l'economia social, com són la responsabilitat empresarial corporativa i més tard les empreses socials. Organismes internacionals com la OIT, l'OCDE, el Consell d'Europa i Nacions Unides s'alineen també en aquesta mateixa línia narrativa en pro de l'Economia social durant aquests anys, amb Declaracions, Recomanacions i altres actes i estudis.

En el pla dels avanços legislatius sobre l'Economia Social els resultats són escassos. Els Estatuts de l'Associació Europea i de la Mutualitat Europea són aparcats, mentrestant, s'aprova en 2003 l'Estatut de

la Societat Cooperativa Europea, amb l'objectiu d'harmonitzar i afavorir les activitats transnacionals de les cooperatives. L'avaluació d'aquest avanç jurídic revela un escàs impacte.

En l'àmbit pressupostari es manté la tendència del període anterior: no s'activa cap línia pressupostària finalista (específica) per a l'economia social i el finançament es basa en els fons estructurals, en concret, el programa EQUAL (2000-2008), hereu dels programes ADAPT i OCUPACIÓ. La seua finalitat és fer costat a projectes en els quals participen entitats de l'economia social, com els serveis per a les comunitats locals i la millora de la qualitat de l'ocupació. També inclou un component de conferències i jornades. Ha contribuït en la pràctica a estendre i donar difusió al concepte d'Economia Social, especialment en països on aquest era desconegut. En el finançament lligat a recerca i desenvolupament, i en concret, en els Programes Marc de la UE, l'Economia Social no és un àmbit recollit en les línies d'investigació prioritzades. Ho són algunes matèries relacionades amb la societat civil i la innovació social. Més recentment, en el 7é Programa Marc i en el Programa Horitzó 2020 apareixen també les línies temàtiques tercer sector i empreses socials, romanent absent l'Economia Social.

Taula 1. Principals fites de l'economia social en les institucions europees 1989-2010

1989-2000 Presidències Delors-Santer	1989, Comunicació de la Comissió al Consell Creació de la DG XXIII Creació de l'Intergrup Economia social en el Parlament Europeu Creació de la categoria Economia Social en el Comitè Econòmic i Social Europeu Creació de la CMAF Fons europeus ADAPT, OCUPACIÓ, Iniciativa Tercer Sistema i Ocupació
2000-2010 Presidències Prodi-Durao Barroso	Eliminació Unitat Economia Social de la Comissió Europea, divisió en dues unitats Eliminació del CMAF No constitució de l'Intergrup Economia social en el Parlament Europeu Conflictes jurídic-polítics: Directiva de serveis, Política de defensa de la competència, Ajudes d'estat, Qüestionament de la fiscalitat de cooperatives de països mediterranis Diversos Dictàmens del Comitè Econòmic i Social Europeu Estatut de la Societat Cooperativa Europea Retirada de les propostes d'Estatuts de l'Associació Europea i Mutualitat Europea Grup d'experts d'empresa (DG Empresa) amb representació de l'economia social Programa pressupostari EQUAL – FSE

12.- Conferències europees (París, Lisboa, Brussel·les, Roma, Sevilla, Gavle, Gant, Atenes, Luxemburg, Salamanca i Tours, entre altres) organitzades per les Presidències del Consell de la Unió Europea o en el marc d'aquestes.

13.- Dictàmens del CESE sobre «Economia social i mercat únic» (2000), «Capacitat d'adaptació de les PIME i de les empreses de l'economia social als canvis imposats pel dinamisme econòmic» (2004) i «La diversificació econòmica als països adherents – Funció de les PIME i de les empreses de l'economia social» (2004).

14.- Cal destacar l'Opinió de 2002 del Comitè de les Regions "Partenariat between local and regional activities and social economy organizations: contribution to employment, local development and social cohesion".

3. La Social Business Initiative (SBI) de 2011: l'emergència d'una Estratègia europea per a l'economia social (empreses socials). Presidències Durao-Barroso (fins a oct. 2014) i Junkers (nov. 2014 a oct. 2019)

La gran recessió o crisi financera de 2008, que va impactar durament les economies europees, va marcar l'inici del canvi en la trajectòria de l'agenda política de la Comissió Europea que es va fer patent amb l'aprovació el 25 d'octubre de 2011 de la seua Comunicació titulada "Iniciativa en favor de l'emprenedoria social, Construir un ecosistema per a promoure les empreses socials en el centre de l'economia i la innovació socials"¹⁵ (COM(2011) 682 final)" (COM(2011) 682 final), en anglès, SBI – Social Business Initiative. Aquesta iniciativa pot qualificar-se com la primera gran Estratègia europea per a l'economia social (empreses socials), per descomptat, la gran precursora de l'actual Pla d'acció europeu per a l'economia social aprovat al desembre de 2021.

Els antecedents i causes d'aquest gir i aprovació de la SBI són varis. Una primera raó deriva de la pròpia agenda política de la Comissió, en concret, de dos de les seues línies centrals, la Small Business Act i la seua Acta del Mercat Únic. En relació a la primera línia d'actuació, la «Small Business Act» o Iniciativa en favor de les petites empreses, va ser aprovada en 2008 i requeria ser avaluada i revisada.

En aqueix context d'avaluació i revisió per primera vegada les empreses socials, terme utilitzat indistintament amb el de «economia social», van obtenir interès polític. En aqueix marc, al febrer de 2011 la Comissió Europea emet una Comunicació al Parlament, al Consell, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions a fi de revisar aquesta norma sobre les PIME europees, cita explícitament a

la "economia social" i s'obliga a "aprovar aqueix any 2011, una Iniciativa sobre les empreses amb finalitat social". S'inicia, amb això i oficialment, el nou discurs sobre les social business / empreses socials, confoses, en part, amb el concepte d'Economia Social. En relació a la segona línia d'actuació, la "Acta del Mercat Únic", la Comissió Europea publica una nova Comunicació a l'abril de 2011 titulada «Junts per un nou creixement»¹⁶, en la qual estableix 12 prioritats per a estimular el creixement i reforçar la confiança en el marc de la crisi. El destacable és que una d'aqueixes 12 prioritats siga el foment de les "Empreses socials". En gran manera l'esmentada SBI aprovada a l'octubre de 2011 és el resultat de totes dues línies.

Altres raons d'aquest gir en la política europea cap a l'economia són les següents. En primer lloc, donat el creixent qüestionament de les institucions europees per les seues exigències quant a austeritat pressupostària als estats membres, la Comissió ha explorat altres solucions amb un caràcter més 'social', entre les quals es troba la promoció de l'economia social. En segon lloc, la creixent intensitat de l'activitat d'incidència política tant interna a les institucions europees, com és el cas del Parlament Europeu i del Comitè Econòmic i Social Europeu, amb les seues significatives respectives Resolució sobre l'economia social (denominada Informe Toia¹⁷), de 2009, i Dictamen sobre la "Diversitat de formes d'empreses", com a externa, procedent del món acadèmic europeu (amb la seua Carta Oberta a la Comissió) i de les entitats representatives de l'Economia Social Europea.

La Iniciativa en favor de l'emprenedoria social (SBI) estableix per primera vegada una Estratègia europea articulada entorn de tres eixos i 11 mesures principals, la qual marcarà l'actuació de la Comissió durant els anys següents:

15.- <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7996&furtherPubs=yes>

16.- Comissió Europea (2011): Acta del Mercat Únic. Dotze prioritats per a estimular el creixement i reforçar la confiança «Junts per un nou creixement» <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0206&from=es>

17.- Parlament Europeu (2009), Informe sobre economia social, A6/0015/2009. Ponent: Patrizia Toia.

Taula 2. Eixos i mesures clau de la Iniciativa en favor de l'emprenedoria (2011)**Eix 1. Facilitar l'accés de les empreses socials al finançament**

- 1: Propostes de reglaments sobre els fons europeus d'inversió social
- 2: Millora dels microcrèdits
- 3: Activació d'un instrument financer europeu per a empreses socials
- 4: Prioritat d'inversió en empreses socials dels fons estructurals; marc estratègic comú

Eix 2. Millora de la visibilitat de les empreses socials

- 5: Elaboració de diversos estudis: mapa de les empreses socials i dels models de negoci, estadístiques europees, règims fiscals, bones pràctiques d'empreses socials
- 6: Creació d'una base de dades d'etiquetes (labels) i certificacions per a les empreses socials
- 7: Millora de les competències de les administracions nacionals i regionals per a impulsar les empreses socials
- 8: Creació d'una plataforma electrònica d'intercanvi de dades per a inversors i empresaris socials; accés a programes d'educació i formació de la UE

Eix 3. Fer l'entorn jurídic favorable a l'emprenedoria social

- 9: Línia de treball sobre formes jurídiques aptes per a les empreses socials; Simplificació del Reglament sobre l'Estatut de la societat cooperativa europea; Reglament sobre l'Estatut de la fundació europea; Estudi de les mútues
- 10: Millora de l'accés a la contractació pública per a les entitats socials, valorant la qualitat i les condicions de treball en l'adjudicació de contractes en el context de la reforma de la contractació pública
- 11: Simplificació de l'aplicació de les normes en matèria d'ajudes d'estat als serveis socials i als serveis locals

La implementació d'aquestes línies d'actuació en els següents cinc anys és la següent:

Eix 1, millora del finançament públic i privat. En relació al finançament, i en concret quant a finançament pressupostari, a l'octubre de 2011 la Comissió Europea aprova el Programa per a l'Ocupació i la Innovació Social (EaSI)¹⁸. Aquest Programa reuneix tres altres programes de la UE que, entre 2007 i 2013, es gestionaven per separat: el PROGRESS, EURES i Microfinançament Progress. El Programa EaSI presta especial atenció als grups vulnerables, a combatre la desocupació a llarg termini i a la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. Entre 2014-2020 era un instrument financer europeu que comptava amb un pressupost de més de 170 milions de €. En febrer de 2013 s'aprova un altre paquet sobre 'Social investment package' (inversió en el social). En tots dos programes pressupostaris les empreses socials són prioritzades.

D'altra banda, la Comissió estableix una prioritització per a l'economia social i les empreses socials en l'accés als fons estructurals de la Unió, els instruments tradicionals de la política de cohesió de la UE, el Fons Social Europeu i el Fons Europeu de Desenvolupament Regional, en el marc del paquet legislatiu de la UE sobre cohesió social 2014-20. A l'hora de operativitzar-los a l'àmbit dels estats, cada país disposa de la potestat d'explicitar denominacions amb 'econo-

mia social', la qual cosa fan a la fi de 2014 els governs italià i espanyol.

Altres vies de finançament: una mesura financera que lliga al EaSI al Fons Europeu d'Inversions (FEI). Com a conseqüència, el FEI gestiona dos instruments financers en el marc del EaSI: l'Instrument de Garantia EaSI i el component d'Inversions en creació de capacitats EaSI. Tots dos ajuden les entitats financeres a ampliar la seua capacitat de préstec a les micro-empreses i les empreses socials. En 2015 es crea pel grup Banc Europeu d'Inversions i el FEI el fons Accelerador d'Impacte Social (AIS), l'objectiu del qual és invertir fons en empreses socials sobre la base d'un nou marc per a quantificar i comunicar paràmetres d'impacte social desenvolupats pel FEI. Addicionalment existeixen altres instruments financers per a les empreses socials com són el InnovFin -inversions en investigació i innovació per a empreses en el marc d'Horitzó 2020-, COSME -Programa per a la Competitivitat de les Empreses i per a les Petites i mitjanes empreses- i el Fons Europeu per a Inversions Estratègiques (FEIE).

La Comissió aposta també per atraure, al costat del finançament públic, al finançament privat en el que denomina els 'fons d'inversió social'. Per a això, en primer lloc, dona suport a l'elaboració d'estudis sobre l'impacte social i econòmic que orientaran als 'inver-

18.- <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1081>.

sors socials' i en segon lloc, al desembre de 2011 (Reglament 346/2013) regula els fons europeus d'emprenedoria social (EuSEFs). Aquesta norma estableix una etiqueta identificativa d'aquests fons (l'etiqueta FESE), la qual destaca l'impacte social dels beneficiaris dels fons, no la seua forma jurídica o governança i estableix com a requisit del fons que almenys 70% del capital rebut dels inversors s'utilitza en suport d'empreses socials.

Eix 2, Millora de la visibilitat de les empreses socials. En aquest eix de treball, són especialment significatius, d'una banda, l'activació per la Comissió Europea al maig de 2012 del Grup d'experts en empreses socials (GECES) la funció de les quals és assessorar la Comissió en aquest àmbit. Aquest Grup integra representants dels governs nacionals, plataformes representatives i experts. D'altra banda, la Comissió encarrega successivament diversos informes d'interés sobre economia social, com els relatius als "mapes" d'empreses socials i els seus ecosistemes a Europa¹⁹ o altres informes i eines elaborats per l'OCDE²⁰. També s'avança en la construcció d'estadístiques sobre economia social, amb trobades tècniques amb experts internacionals. Sobre aquest tema són referents els estudis del CESE sobre 'L'economia social a la Unió Europea' i el Manual de Comptes Satèl·lit de Cooperatives i Mutualitats realitzats per CIRIEC, els quals seran utilitzats profusament en els documents oficials de les institucions europees en els anys següents. També adquireixen importància els estudis de mesurament de l'impacte social i econòmic, estudis que ja han entrat en la mainstream de les polítiques europees (p. ex. són preceptius en els projectes dels programes marc de recerca i desenvolupament).

En el pla del discurs i la narrativa, és important destacar que entra en escena amb molta força el concepte encara difús de les empreses socials. Aquest ve a sumar-se al de tercer sistema, tercer sector, societat civil i el no ànim de lucre. Un espai de confrontació emergeix atès que els conceptes no sols reflecteixen realitats i visions diferents sinó també interessos. Com es va assenyalar anteriorment, una altra qüestió és la visibilitat i el reconeixement de la definició conceptual de l'àmbit de l'economia social. El desplaçament

periòdic de «neconceptes» no ajuda sinó que revela una falta de consens entorn de la denominació que ha d'emprar-se, així com una possible política oculta per a no avançar en aquest àmbit.

Eix 3, Fer l'entorn jurídic favorable a l'emprenedoria social. Quant al pla jurídic, contrasta l'important avanç realitzat en diversos països membres en aquests anys, com les Lleis d'economia social d'Espanya, Grècia, Bèlgica, França i Portugal, amb el nul avanç quant a legislació comunitària per a formes jurídiques específiques (fundacions, mutualitats) o marcs més amplis (empreses socials). Els avanços s'han produït en altres àmbits.

Un avanç significatiu s'ha produït en el marc de la reforma del Dret europeu de contractació pública. Tradicionalment, en compliment de la política de competència, es prohibia la introducció de clàusules socials en la contractació pública. En 2014, el paquet de reforma de la contractació pública (Public procurement) va modificar aquesta situació (Directives 2014/23, 2014/24 i 2014/25), permetent als poders públics la inclusió de determinades clàusules socials en els procediments de contractació i el plec de condicions.

Pocs avanços s'han produït en relació a altres obstacles jurídics de caràcter sectorial, com són les directives de serveis en relació a les associacions i fundacions en el cas dels serveis socials, on l'aplicació de la política de competència distingeix entre serveis d'interés econòmic general, serveis d'interés general que no són de caràcter econòmic i serveis socials d'interés públic, i per un altre, la normativa de Solventia per a les mútues en el cas de les assegurances. A l'abril de 2012 la Comissió va aprovar el Reglament de minimis per a l'àmbit dels serveis d'interés econòmic general²¹. Aquest nou Reglament va introduir major flexibilitat per als poders públics en concedir ajudes estatals a les entitats de l'economia social en l'àmbit de la compensació de serveis públics²².

En la majoria dels països de la UE existeix un tractament fiscal específic per a les empreses i entitats de l'economia social. Els opositors a aquest tractament específic porten molt temps argumentant que podria considerar-se una desigualtat de tracte que consti-

19.- <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=es&catId=89&newsId=2149>

20.- http://www.oecd.org/cfe/leed/Social%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf. Noya A., Clarence E. (2013), Policy brief on social entrepreneurship, OECD/European Union 2013.

21.- Reglament (UE) núm. 360/2012 de la Comissió relatiu a les ajudes de minimis per serveis d'interés econòmic general.

22.- Introdueix simplificació en l'aplicació de les normes en matèria d'ajudes estatals als serveis socials i als serveis locals.

Taula 3. Principals fites de l'economia social en les institucions europees 2010-2016

2011-2016 Presidències Duraó Barroso - Junckers	Informe Toia de l'economia social (Parlament europeu) Social Business Initiative proactivitat d'actors (Categoria economia social del Comitè Econòmic i Social Europeu, Intergrup economia social del Parlament europeu, Social Economy Europe) GECES – Grup d'experts en economia social i empreses socials de la Comissió Europea Programa pressupostari per a l'ocupació i la innovació social Easi Social investment package Reglament sobre Fons d'emprenedoria social Eusef i etiqueta FESE Directives sobre contractació pública (Directives 23, 24 i 25 / 2014) Mapes d'empreses socials i els seus ecosistemes Declaració de Luxemburg del consell d'Europa sobre ES (2015) Iniciativa Start-up and Scale-up (2016)
---	--

tueix ajudes estatals il·lícites en contravenció de les normes de lliure competència. En 2011, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea va dictaminar que el tractament fiscal específic està justificat perquè les cooperatives són diferents per naturalesa a les empreses amb ànim de lucre.

Persisteixen altres obstacles reguladors al model de creixement de les empreses de l'economia social. Una clau de l'èxit en el mercat i el creixement de les empreses de l'economia social ha sigut la seua capacitat per a formar federacions i grups cooperatius. No obstant això, aquestes formes d'associació han sigut investigades pel Tribunal de Justícia de la UE, en haver-les interpretat com a «acords» que restringeixen la competència. Altres obstacles jurídics són els denominats polítiques d'austeritat qualitativa (Chaves i Zimmer, 2017). Es refereix a la manera en què el sector públic i les entitats de l'economia social es relacionen entre si, amb respecte no sols al problema d'una major burocràcia, sinó també de retards, procediments i altres requisits que compliquen o fins i tot impedeixen la col·laboració entre el tercer sector i el sector públic.

3.1. Declaració de Luxemburg, desembre 2015: cap a un Pla d'acció europeu per a l'economia social

Al novembre de 2014 Jean Claude Juncker és elegit nou President de la Comissió Europea. Des de 2015 s'intensifica el discurs en favor d'una política més proactiva cap a l'economia social a Europa: Al desembre de 2015, sota la Presidència Luxemburguesa de la Unió Europea, sent Ministre Luxemburgués d'Economia Social i Solidària, Nicolas Schmit, 6 governs europeus, incloent-hi Espanya, Itàlia i França, activen un grup de treball permanent per al foment de l'economia social i estableixen les bases d'un pla d'acció en la matèria. Uns dies més tard, el 7 de desembre de 2015, el Consell de la Unió Europea va emetre les seues Conclusions sobre «La promoció de l'economia social com a motor clau del desenvolupament econòmic i social a Europa», en les quals convidava als Estats membres al fet que «establisquen, apliquen i continuïn desenvolupant, segons siga procedent, estratègies i programes europeus, nacionals, regionals i/o locals per a reforçar l'economia social, l'emprenedoria social i la innovació social. En la mateixa línia, el 23 de maig de 2017, onze representants governamentals de països membres de la UE van signar la «Declaració de Madrid», en la que demanaven un pla d'acció europeu per a impulsar l'economia social.

Paral·lelament, l'any 2016 el GECES - Grup d'experts sobre empreses socials de la Comissió Europea publica un document "Empreses socials i economia social cap al futur"²⁴ (Social enterprises and the social economy going forward), el qual marca una agenda a prioritzar per al foment de l'economia social/empreses socials a Europa.

No menys importants són les activitats d'incidència realitzades pels tradicionals capdavanters interns a les institucions europees: el Comité Econòmic i Social Europeu (CESE) aprova nous dictàmens amb l'objectiu de millorar l'economia social durant aquest període i publica dos nous estudis operativitzats per CIEREC²⁵. L'Intergrup d'Economia Social del Parlament Europeu realitza una audiència pública "Cap a un pla d'acció europeu per a l'economia social". El Comité de les Regions aprova el 4 de desembre de 2015 un Dictamen sobre «El paper de l'economia social en la reactivació del creixement econòmic i la lluita contra la desocupació» (SEDEC VI/004).

Externament a les institucions europees, Social Economy Europe adquireix protagonisme i s'alça en la principal plataforma europea que representa a les cooperatives, mútues, associacions, fundacions i altres entitats de l'economia social a Europa. Ofereix la seua opinió sobre els diferents assumptes relatius a la promoció de l'economia social a nivell de la Unió Europea, institucionalitzant el diàleg civil en els nivells superiors de la UE. No obstant això, no és l'única plataforma europea.

Des d'institucions internacionals no europees el discurs en favor de l'economia social també arrela i retroalimenta el que esdevé a Europa. És el cas de Nacions Unides, la OIT i l'OCDE. Nacions Unides activa un Grup de Treball Interinstitucional sobre Economia Social i Solidària (UNTFSSE)²⁶, d'acord amb el nou enfocament dels seus Objectius de Desenvolupament Sostenible.

3.2. La Iniciativa Start-up and Scale-up: ampliació de la SBI (2016-2020)

El 22 de novembre de 2016 la Comissió Europea aprova la Iniciativa Start-up and Scale-up "Els líders de l'Europa del demà: la Iniciativa sobre les empreses emergents i en expansió" (Europe's next leaders: the Start-up and Scale-up Initiative) en la seua forma habitual de Comunicació al Parlament, al Consell, al CES-SAMENT i al Comité de les regions COM (2016) 733²⁷.

Aquesta iniciativa, continuació de la SBI, compta amb un apartat específic per a la "economia social i les empreses socials", revelant que aquest àmbit es manté en l'agenda europea.

En 2017, el treball de seguiment de la Comissió Europea i el Grup d'Experts GECES va reorganitzar els seus objectius per a fer costat a les empreses socials i l'economia social en una estratègia articulada torn a cinc grans pilars:

- 1) Millorar l'accés al finançament,
- 2) Millorar l'accés als mercats (públics i privats),
- 3) Impulsar els marcs institucionals (legals, ecosistemes),
- 4) Fomentar la innovació social, els nous models de negoci i tecnologies,
- 5) Desenvolupar la internacionalització de l'economia social (dimensió exterior)

I promoure la visibilitat i coneixement de l'economia social.

Aquesta estratègia i els seus 5 pilars contenen un paquet de més de 30 mesures:

1) Millorar l'accés al finançament

- Programa per a l'ocupació i la innovació social (EaSI) i del Fons Europeu Per a Inversions Estratègiques (EFSE) per a desenvolupar i estimular l'ús de diferents instruments financers i subvencions com: Sistemes de garantia, Inversions per al desenvolupament de capacitats, Inversions de capital per a projectes pilot d'impacte social, Subvencions per a reduir els costos de transacció dels intermediaris financers per

24.- GECES (European Union Commission Expert Group on Social Entrepreneurship): http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=9024

25.- EESC 2017, 2018

26.- Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy <https://unsse.org>

27.- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0733&from=ES>

a xicotetes inversions/microfinançament, Subvencions a projectes per a desenvolupar mercats (intermediaris de financiació social), Subvencions de funcionament per a xarxes a escala de la UE.

- Finestra Social en el marc de InvestEU (Social window en InvestEU) per al nou MFP (Marc Financer Pressupostari (2021-27).

2) Millorar l'accés als mercats (públics i privats)

- Animar als compradors públics a utilitzar la contractació pública per a perseguir objectius socials i sensibilitzar als agents de l'economia social sobre les oportunitats existents: Actes de formació i sensibilització; guia actualitzada de la Comissió; Recopilació i difusió de bones pràctiques; Integració de clàusules socials en els procediments de la CE

- Reforç de la cooperació entre les empreses tradicionals i les empreses de l'economia social;

- Estímul a la internacionalització de l'economia social i les empreses socials.

3) Impulsar els marcs institucionals (legals, ecosistemes)

- Elaboració d'estudis per a un millor coneixement i orientació política que ajude els Estats membres a desenvolupar marcs polítics i normatius; Assessorament als Estats membres sobre l'elaboració de polítiques de foment de l'economia social

- Ampliació de la Cartografia (mapa) de les empreses socials en els Estats membres,

Estudi d'avaluació de l'impacte de la Iniciativa Social Business (SBI)

- Es realitzarà en cooperació amb l'OCDE²⁸: Estudis exhaustius per països; Desenvolupament de la ferramenta "Better Entrepreneurship Policy" sobre ecosistemes d'economia social; Elaboració d'un Compendi de polítiques i iniciatives d'empreses socials; Elaboració d'una Guia sobre estructures jurídiques per a empreses socials.

- En l'àmbit de les estadístiques i de dades sobre l'economia social, es promou l'elaboració de comptes satèl·lit en diferents Estats membres; es realitzen conferències i tallers per a l'Intercanvi de bones pràctiques en els Estats membres; s'impulsa que EUROSTAT llance a principis de 2019 una convocatòria de manifestacions d'interès dirigida a Instituts Nacionals

d'Estadística per a elaborar comptes satèl·lit d'àmbit nacional;

- Acció preparatòria en favor de les cooperatives per a la reducció de la desocupació juvenil i creació de cooperatives (2019).

4) Fomentar la innovació social, els nous models de negoci i tecnologies

- Suport al desenvolupament de la innovació social amb diverses iniciatives: Social Innovation Challenge Platform (plataforma de reptes de la innovació social, activada en 2017 per la Comissió per a animar a les empreses socials a col·laborar amb altres tipus d'empreses per a desenvolupar conjuntament solucions als reptes socials), Concurs Europeu d'Innovació Social (tema: plàstics)

- Premie Horitzó 2020 sobre "Blockchains for Social Goods" (blockchains per a béns socials)

- Promoció del paper de les noves tecnologies i la digitalització per a la economia social i l'empresa social

- Impuls d'estudi sobre nous models de negoci mitjançant una convocatòria per a analitzar i recopilar bones pràctiques sobre la manera en què les empreses socials poden utilitzar millor l'economia digital

5) Desenvolupar la internacionalització de l'economia social (dimensió exterior)

Promoure l'economia social i les empreses socials en les polítiques i programes de veïnatge i ampliació; Associació Oriental, països de l'ampliació, diàleg amb els països MED.

Promoció de l'economia social i les empreses socials en les polítiques de desenvolupament i els ODS (objectius de desenvolupament sostenible);

Elaboració d'una guia internacional CE/OCDE per als marcs jurídics, IBAN (Xarxa d'Acció Empresarial Inclusiva), associació de la CE amb l'Aliança Cooperativa Internacional.

Increment de treball amb organitzacions financeres internacionals i comunitats de donants

(Global Steering Group for Impact Investment (GS-Gii), Global Impact Investing Network, OCDE sobre el desenvolupament de polítiques d'inversió d'impacte)

Cooperació amb organitzacions/grups de reflexió/fòrums internacionals per a desenvolupar polítiques d'economia social i empresa social.

28.- Es tria una organització externa a la Unió Europea, l'OCDE, per a l'elaboració d'estudis. És de notar que existeixen diferents centres d'investigació i d'elaboració d'estudis a Europa.

Accions de promoció de la visibilitat i coneixement de l'Economia social:

Activació de la iniciativa ESER - European Social Economy Regions per a augmentar el coneixement de l'economia social a nivell local i regional;

Activació de la iniciativa de les Missions Europees de l'economia social, amb l'objectiu de proporcionar un suport específic a la col·laboració interregional en l'àmbit de l'economia social.

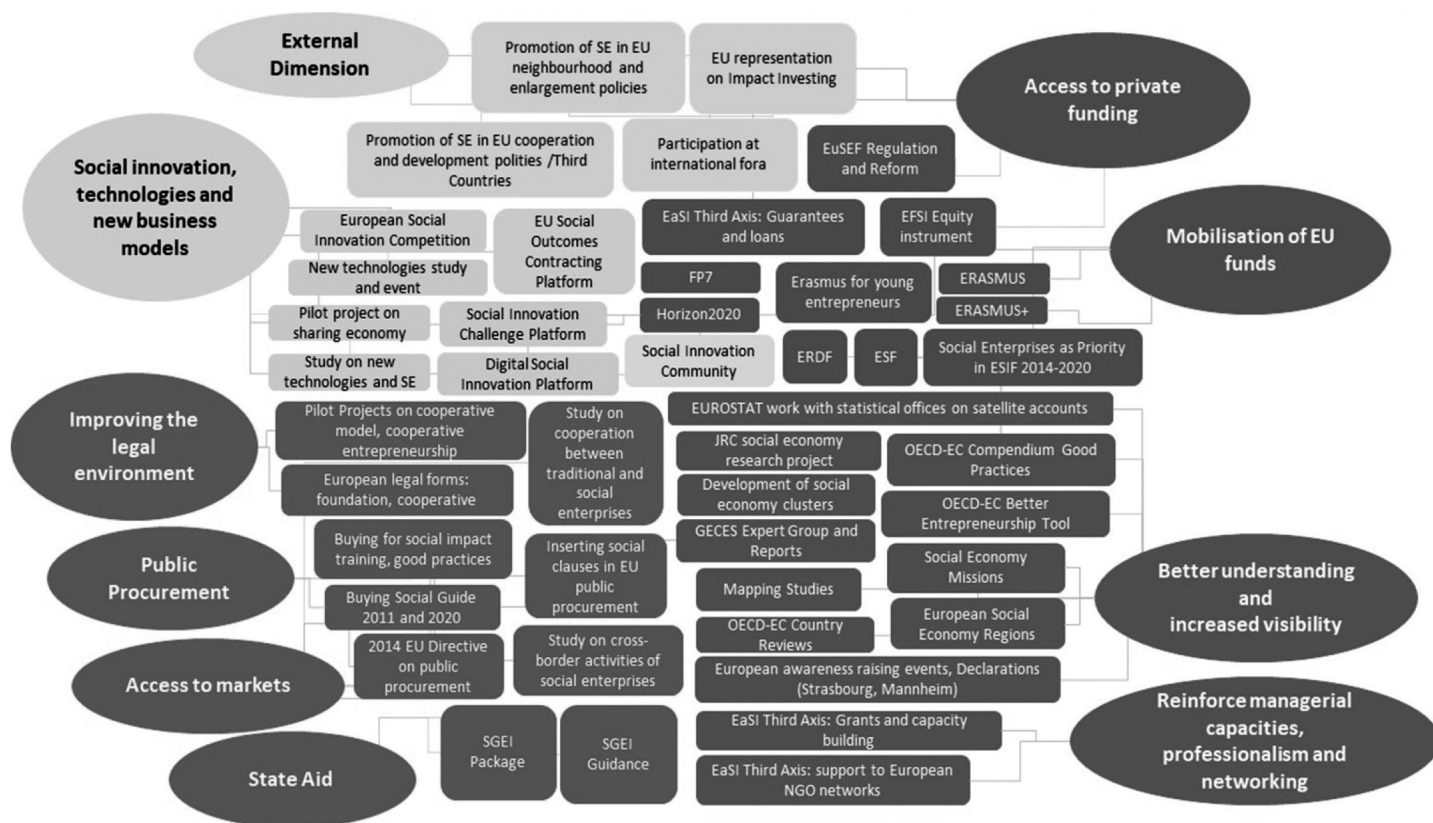
En síntesi, l'Estratègia principal de la Comissió Europea en matèria d'economia social / empreses socials mantenia l'enfocament dissenyat des de 2011, ampliant progressivament en determinats àmbits les seues mesures d'actuació. L'any 2019 es va encarregar l'elaboració d'un estudi d'Avaluació de la Social Business Initiative i més exactament, de les diferents

polítiques implementades en els últims anys (vegeu Haarich, et al., 2020). Una síntesi del conjunt de les actuacions dutes a terme apareix en la figura següent.

Les entitats representatives de l'economia social europea continuen realitzant labor d'incidència per a l'aprovació d'un Pla europeu d'acció per a l'economia social. Social Economy Europe publica en 2018 la seua proposta per a un Pla d'Acció Europeu per a l'Economia Social titulat "The future of EU policies for the Social Economy: Towards a European Action Pla".

El 16 de juliol de 2019, el Parlament Europeu va elegir, amb 383 vots a favor, a Ursula von der Leyen com a nova presidenta de la Comissió Europea. El programa que presentava per al quinquenni 2019-24 estava basat en 6 prioritats²⁹: 1) un Pacte Verd Europeu, 2) Una economia que funcione en pro de les persones,

Figura 1. La Social Business Initiative: objectius i principals mesures

Font: Haarich, et al (2020). Impact of the European Commission's Social Business Initiative (SBI) and its Follow-up Actions.

29.- En el seu document programàtic "Political guidelines of the Commission 2019-2024" si bé cita al concepte germànic de 'economia social de mercat', no inclou cap referència a l'àmbit de l'economia social, ni cooperatives ni accepcions afins. Ursula von der Leyen, 16.7.2019, Una unió que s'esforça per aconseguir més resultats - Political guidelines of the Commission 2019-2024, https://commission.europa.eu/about-european-commission/approval-european-commission-2019-2024_en

3) Una Europa adaptada a l'era digital, 4) La protecció del nostre estil de vida europeu, 5) Una Europa més forta en el món i 6) Un nou impuls a la democràcia europea.

En el seu nou govern va nomenar a Nicolas Schmit, qui va ser Ministre luxemburgués d'Economia Social i Solidària, nou comissari europeu d'Ocupació. El nou Comissari ha revelat en diverses ocasions el seu compromís per fomentar l'economia social a Europa i d'impulsar la iniciativa afavorida per la plataforma representativa de l'economia social europea, Social Economy Europe, el citat 'Pla d'acció europeu per a l'economia social'.

No s'imaginava la crisi d'enormes dimensions que estava a punt d'arribar.

4. L'era COVID-19, la Presidència de Ursula von der Leyen (2019-) i la política de reconstrucció

2020 irromp amb una de les crisis més greus del nostre temps, la crisi de la pandèmia de COVID-19. Ha significat una commoció comparable a les provocades per les catàstrofes naturals i les guerres. A més del seu altíssim impacte soci-sanitari, en termes de salut i vides humanes, aquesta crisi ha tingut un profund impacte en les economies, en el món del treball, en les desigualtats i en la manera de relacionar-se de les persones. El context post-pandèmic derivat de la crisi del COVID-19 ha creat noves condicions socials, institucionals, sanitàries i econòmiques que abans no es donaven. S'ha accelerat, entre altres, la digitalització i el teletreball, ha afavorit les activitats de consum i laborals realitzades en entorns pròxims, caracteritzats per una reduïda mobilitat socioeconòmica, en detriment de les activitats vinculades a la globalització. També s'han posat de manifest importants fallades del mercat privat i dels governs, principalment en el sistema sanitari públic i amb la ruptura de les cadenes de subministrament internacionals durant el període de bloqueig, i han sorgit noves tendències econòmiques, com el nou proteccionisme i la tendència a reduir la dependència dels

productes, mercats i cadenes de valor internacionals. Totes aquestes limitacions, necessitats, oportunitats i tendències emergents han de ser considerades pels responsables polítics a l'hora de dissenyar les polítiques de recuperació i reconstrucció. Perquè aquestes polítiques de reconstrucció promoguen un nou model de desenvolupament sostenible i just en el futur, han d'incloure mesures per al canvi institucional, incloent-hi ecosistemes i institucions concordes amb aquest nou model.

L'economia social també ha patit l'elevat impacte econòmic i social del xoc de COVID-19, encara que amb menor intensitat en comparació amb l'economia general. L'economia social ha trobat en la crisi de COVID-19 una excel·lent oportunitat per a mostrar la seua vertadera capacitat de demostrar la seua important contribució a la resiliència social i econòmica. Ha abordat importants fallades del mercat i de l'Estat durant l'emergència sanitària, responant a la pandèmia de COVID-19 en múltiples fronts en els quals han sorgit problemes o necessitats.

Política de reconstrucció europea

En aquest terrible context de crisi, d'emergència i de recuperació, sota la Presidència de Ursula von der Leyen, el 27.5.2020 es publica l'important document que marcarà la nova agenda de la Comissió Europea per a aquests pròxims anys: El pressupost de la UE: motor del pla de recuperació per a Europa (COM(2020) 442 final)³⁰. En aquest nou enfocament de la política europea entraran en el primer pla els fons NextGenerationEU, el Marc Financer Pressupostari i els Mecanismes de Recuperació i Resiliència. Només restava trencar les reticències d'uns certs Estats membres (els estats frugals) perquè el conjunt de països es comprometeren amb la nova política de gran importància de la Comissió Europea, la qual cosa es produiria el 21 juliol 2020, en les Conclusions sobre el Pla de Recuperació i el marc financer pluriennal per a 2021-2027 adoptades pel Consell Europeu entre el 17 a 21 de juliol de 2020³¹.

30.- Comissió Europea, 27.5.2020, Comunicació de la Comissió Europea al Parlament Europeu, al Consell Europeu, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions "El pressupost de la UE: motor del pla de recuperació per a Europa" (2 documents), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/txt/?uri=com%3A2020%3A442%3AFIN>

31.- Acord del Consell Europeu, de Caps d'Estat o de Govern dels països membres de la UE, <https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2020/07/21/european-council-conclusions-17-21-july-2020>

Taula 4. Comparativa de la proposta de la Comissió i l'aprovat pel Consell Europeu

Capítol	Proposta Comissió 27.5.2020			Acord Consell Europeu 21.7.2020			Diferència
	MFP	NGEU	Total	MFP	NGEU	Total	
1. Mercat únic, innovació i economia digital	140,7	69,8	210,5	132,8	10,6	143,4	-67,1
2. Cohesió, resiliència i valors	374,5	610,0	984,5	377,8	721,9	1.099,7	+115,2
3. Recursos naturals i medi ambient	357,0	45,0	402,0	356,4	17,5	373,9	-28,1
4. Migració i gestió de les fronteres	31,1	-	31,1	22,7	-	22,7	-8,4
5. Seguretat i defensa	19,4	9,7	29,1	13,2	-	13,2	-15,9
6. Veïnatge i resta del món	102,7	15,5	118,2	98,4	-	98,4	-19,8
7. Administració pública europea	74,6	-	74,6	73,1	-	73,1	-1,5
TOTAL	1.100,0	750	1.850,0	1.074,3	750	1.824,3	-25,7

- Xifres en milers de milions d'euros.

- Clau: MFP: Marc Financer Pluriennal 2021-2027; NGEU: Pla de recuperació "Next Generation EU".

- No s'inclou la reserva d'ajust per la Brexit de 5 mil milions d'euros.

- Elaboració pròpia. Font: Comissió Europea, Comunicació de la Comissió. El moment d'Europa: Reparar els danys i preparar el futur per a la pròxima generació (Brussel·les, 27.5.2020, COM(2020) 456 final); Consell Europeu, Reunió extraordinària del Consell Europeu (17, 18, 19, 20 i 21 de juliol de 2020). Conclusions (Brussel·les, 21 de juliol de 2020, EUCO 10/20, CO EUR 8, CONCL 4).

La nova política de gran abast de la Comissió Europea creava un Instrument Europeu de Recuperació de nou encuny denominat «Next Generation EU -NGEU», per valor de 750.000 milions d'euros, el major paquet d'estímul econòmic de la història europea. Es tracta d'un instrument per a "eixir més forts de la pandèmia, transformar la nostra economia i crear oportunitats i treball". Es tracta d'un fons finançat amb deute conjunt dels països membres que ofereix subvencions i crèdits condicionats a l'orientació a missions. L'altre vessant clau d'aquesta nova política és el *Marquege Financiero Pressupostari* (MFP) pluriennal de la UE per a 2021-2027 reforçat. Els àmbits prioritzats per l'agenda europea són tres: la transició digital, la transició ecològica i la resiliència socioeconòmica.

S'activen els MRR – Mecanismes de Recuperació i Resiliència- com a principal via de canalització de recursos del programa NEXTGenerationUE. El pressupost dotat serà de 723.800 milions d'euros. El període d'execució és de 2020 a 2026. S'operativitzaran aquests fons la meitat en forma d'ajudes a fons perdut i l'altra meitat com a ajuda financera reintegrable. El Mecanisme de Recuperació i Resiliència estarà fermament integrat en el Semestre Europeu. Els Estats membres elaboraran plans de recuperació i resiliència

com a part dels seus programes nacionals de reforma.

Cada país ha de operativitzar aquesta nova política europea a la seua realitat concreta.

A Espanya li corresponen aproximadament 69.000 milions d'ajudes a fons perdut i, altres punts en préstecs, per a aqueix mateix període.

'Espanya Puede', Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència (PRTR) és l'Estratègia espanyola per a canalitzar aquests fons destinats per Europa a reparar els danys provocats per la crisi del COVID-19.

El Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència s'articula entorn de 4 eixos transversals, seguint l'agenda europea:

- 1) transició ecològica,
- 2) transformació digital
- 3) cohesió social i territorial
- 4) igualtat de gènere.

El PRTR d'Espanya inclou 10 polítiques palanca i 30 components, tal com apareix en la taula següent.

Cada component inclou línies financeres amb convocatòries de subvencions i de préstecs. Però també inclou una secció de reformes i inversions a implementar en el període d'execució.

Taula 5. Polítiques palanca, Components i Pressupost del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència 'España Puede' (2022-2023, Mill€)

1. Agenda urbana i rural, lluita contra la despoblació i desenvolupament de l'agricultura 1. Pla de xoc de mobilitat sostenible, segura i connectada en entorns urbans i metropolitans 2. Pla de Rehabilitació d'habitatge i regeneració urbana 3. Transformació ambiental i digital del sistema agroalimentari i pesquer	14.407 6.820
2. Infraestructures i ecosistemes resilents 1. Conservació i restauració d'ecosistemes i la seua biodiversitat 2. Preservació del litoral i els recursos hídrics 3. Estratègia de Mobilitat sostenible, segura i connectada	10.400 13.203
3. Transició energètica justa i inclusiva 1. Desplegament i integració d'energies renovables 2. Infraestructures elèctriques, promoció de xarxes intel·ligents, flexibilitat i l'emmagatzematge 3. Full de ruta de l'hidrogen renovable i la seua integració sectorial 4. Estratègia de Transició Justa	6.385
4. Una Administració per al segle XXI 1. Modernització de les Administracions públiques	4.315 4.315
5. Modernització i digitalització del teixit industrial i de la pime, recuperació del turisme i impuls a una Espanya nació emprendedora 1. Política Industrial Espanya 2030 2. Impuls a la pime 3. Pla de modernització i competitivitat del sector turístic 4. Connectivitat Digital, impuls de la ciberseguretat i desplegament del 5G	16.075
6. Pacte per la ciència i la innovació. Reforç a les capacitats del Sistema Nacional de Salut 1. Estratègia Nacional d'Intel·ligència Artificial 2. Reforma institucional i enfortiment de les capacitats del sistema nacional de ciència, tecnologia i innovació 3. Renovació i ampliació de les capacitats del Sistema Nacional de Salut	4.949
7. Educació i coneixement, formació contínua i desenvolupament de capacitats 1. Pla Nacional de Competències Digitals (digital skills) 2. Pla estratègic d'impuls de la Formació Professional 3. Modernització i digitalització del sistema educatiu, inclosa l'educació primerenca de 0 a 3 anys	7.317
8. Nova economia de les cures i polítiques d'ocupació 1. Pla de xoc per a l'economia de les cures i reforç de les polítiques d'inclusió 2. Noves polítiques públiques per a un mercat de treball dinàmic, resiliència i inclusiu	4.855
9. Impuls de la indústria de la cultura i l'esport 1. Revaloració de la indústria cultural 2. Espanya hub audiovisual d'Europa (Spain AVS Hub) 3. Pla de foment del sector de l'esport	825
10. Modernització del sistema fiscal per a un creixement inclusiu i sostenible 1. Mesures i actuacions de prevenció i lluita contra el frau fiscal 2. Adaptació del sistema impositiu a la realitat del segle XXI 3. Millora de l'eficàcia de la despesa pública 4. Sostenibilitat a llarg termini del sistema públic de pensions en el marc del Pacte de Toledo	0

Existeixen tres vies a través de les quals accedir al finançament del Pla de Recuperació, les seues polítiques palanca i els seus components:

1. Principalment, a través de les Convocatòries, publicades per ministeris, les empreses públiques estatals, les comunitats autònomes i els ajuntaments i altres entitats locals.
2. A través dels PERTE, que són grans projectes estratègics que exigeixen la col·laboració entre administracions, empreses i centres d'investigació
3. A través de les Manifestacions d'interès, que són consultes realitzades pels diferents ministeris per a analitzar emergents àmbits d'actuació.

Com indica el Govern d'Espanya, els PERTE (Projectes Estratègics per a la Recuperació i Transformació Econòmica)³³ són un nou instrument de col·laboració públic privada en els quals col·laboren les diferents administracions públiques, empreses i centres d'investigació. El seu objectiu és impulsar grans iniciatives que contribuïsquen clarament a la transformació de l'economia espanyola. Fins a gener de 2023 el Govern havia aprovat un total d'12 projectes estratègics per a la recuperació i transformació econòmica (PERTE), entre ells, el PERTE d'Economia Social i de les Cures³⁴, aprovat pel Consell de Ministres del 31 de maig de 2022.

Els seus dos objectius generals són l'Impuls i desenvolupament de l'Economia Social espanyola i el seu potencial transformador i el Desenvolupament i impuls de serveis avançats en l'àmbit de les cures accessibles i centrades en les persones, a través de l'Economia Social. Un tercer objectiu estratègic és la Creació d'un hub d'avantguarda per a focalitzar i difondre el coneixement d'aquest model econòmic. Es troba dotat amb 800 Milions de € i s'articula entorn de 9 línies d'actuació. Liderat per un Comissionat per a l'economia social, dependent del Ministeri de Treball i Economia Social, implicarà 12 Ministeris.

L'economia social en la política de reconstrucció europea

En aquesta nova agenda europea, l'economia social rep un nou impuls, fins al punt que alguns indiquen que ens trobem en l'actualitat davant un autèntic "Momentum" o "Annus mirabilis" de l'economia social en l'agenda europea, amb una atenció inèdita per part dels poders públics, tant en termes declaratius de gran importància com d'iniciatives de polítiques públiques d'ampli abast.

Tres són les fites principals aprovats entre desembre de 2021 i desembre de 2022 per la Comissió Europea:

1. La Comunicació "Construir una economia que funcione per a les persones: un pla d'acció per a l'economia social", aprovada per la Comissió Europea el 9 de desembre de 2021 amb la denominació de Pla d'acció europeu per a l'economia social³⁵,

2. La Comunicació "Pla d'Acció del Pilar Europeu de Drets Socials", 4.3.2021 COM (2021) 102 final³⁶. Aquest Pilar Europeu recull referències explícites a l'economia social.

3. El "Transition Pathway" sobre Economia Social i Proximitat³⁷, en el marc de l'Estratègia Industrial Europea, presentat el 14.11.2022 a Brussel·les, el tercer Pathway dels quals s'han activat fins ara dels 14 clústers industrials existents. Aquests Transition Pathway són accions de gran envergadura de la Comissió Europea en el marc de la seua Política Industrial³⁸, una cosa poc comuna en les polítiques dels Estats membres.

El Pla d'acció europeu per a l'Economia Social

El Pla d'acció europeu per a l'economia social (EAP-SE) constitueix, sens dubte, el principal referent. El Pla es compon d'un document central al qual s'uneixen altres documents annexos, un de treball (Commission Staff Working Document SWD (372) final) i un altre d'avaluació, amb àmplia documentació.

33.- https://planderecuperacion.gob.es/sites/default/files/2022-06/Preguntas_y_respuestas_PERTE_09062022.pdf

34.- PERTE de Economía Social y de los Cuidados, Memoria completa, Ministerio de Trabajo y Economía Social - 09 de junio 2022, <https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/resumenes/Documents/2022/210622-perte-economia-social-y-de-los-cuidados-memoria-completa.pdf>

35.- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0778&qid=1644937802979>

36.- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52021DC0102>

37.- <https://www.youtube.com/watch?v=piHYt4Khtj0>

38.- https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_en?fbclid=IwAR0rMXA-SmlXlPlq0gos1-YqSKtYhYjeiv1xj6_MXHrWwor0NqAal1Fju24

Aquest Pla ha sigut objecte d'un ampli procés de consulta, tant ex-ante, amb el Grup d'experts GECES i altres Stakeholders, en reunions científiques i esdeveniments, amb declaracions de governs i institucions, així com ex-post, amb Dictàmens del Comité Econòmic i Social Europeu, Comité de les Regions i del Parlament Europeu.

L'horitzó temporal de l'EAPSE és fins a 2030. Estableix que, en 2025, la Comissió realitzarà un balanç de l'aplicació del pla d'acció i publicarà un informe d'avaluació.

El Pla d'acció europeu compta amb 3 àrees prioritàries i quasi quaranta mesures. Els seus eixos principals són els següents:

Taula 6. Pla d'Acció Europeu per a l'Economia Social: àrees prioritàries, objectius i mesures

Àrea 1: Sensibilització i reconeixement sobre l'ES

- Impulsar la visibilitat de l'economia social i obtenir noves dades sobre ella
- Promoure un impacte positiu de l'economia social entre nous públics, inclosos els joves

Mesures:

- Establiment d'una definició "clara i inclusiva" de l'Economia Social a Europa
- Desenvolupament d'estudis sobre l'Economia Social a Europa, especialment Estadístiques
- Desenvolupament d'accions de comunicació i congressos

Àrea 2: Crear ecosistemes/marcs reglamentaris i jurídics necessaris per al desenvolupament de l'ES

- Garantir que els marcs institucionals polític i jurídic (frameworks) siguin els adequats perquè l'economia social prospere, abordant la diversitat de les seues formes jurídiques i considerant la política fiscal, les etiquetes (labels) o sistemes de certificació, la contractació pública i les ajudes d'estat

Mesures:

- Aprovació d'una Recomanació del Consell Europeu per al desenvolupament de lleis marc específiques i polítiques transversals de suport a l'ES en els diferents Estats membres en 2023. A escala dels Estats membres, mitjançant intercanvis de bones pràctiques, una guia sobre el marc fiscal nacional
- En l'àmbit de la regulació de les ajudes d'estat: organització d'actes de sensibilització, publicació de guies perquè les autoritats públiques aprofiten plenament les possibilitats que ofereixen en particular els SIEG i les que permet el RGEC. La Comissió avaluarà la possibilitat de facilitar les normes per a les empreses socials quan es revise el RGEC a la fi de 2023
- En matèria de contractació pública socialment responsable: continuació dels intercanvis de bones pràctiques, sensibilització i formació dels funcionaris públics i les estructures de l'ES, llançament d'una nova iniciativa per a donar suport a la creació de col·laboracions a nivell local, reforç de l'ús de clàusules socials en els procediments de licitació de la Comissió Europea
- En matèria de mercats socials: Promoció de l'accés als mercats ("Buy social" initiative) donant suport a la col·laboració entre entitats de ES i empreses capitalistes
- Promoció d'etiquetes (labels) o sistemes de certificació d'economia social, Estudi sobre les etiquetes/certificacions de ES
- Promoció de l'economia social a nivell regional i local mitjançant el foment dels intercanvis transfronterers, entre altres accions,
- A nivell internacional: promoció de l'ES en els programes de l'Instrument de Preadhesió, de l'Instrument de Veïnatge, Desenvolupament i Cooperació Internacional i millora de l'accés al finançament de les empreses socials als Balcans Occidentals, els països veïns de l'Est i els països mediterranis.

Àrea 3: Oportunitats

- Millorar l'accés de l'economia social al finançament, reunint en un únic punt informació rellevant de la UE sobre el finançament, polítiques públiques i iniciatives pertinents
- Donar suport als processos d'escalabilitat (scaling-up) de les entitats d'economia social
- Maximitzar la contribució de l'economia social a les transicions ecològica i digital

Mesures:

- Millora de l'accés al finançament europeu, millora de l'accés a les ajudes dels diferents països
- Desenvolupar nous instruments financers en el marc del programa InvestEU, per a afavorir la mobilització de recursos financers privats cap a les empreses socials
- Desenvolupament del mesurament i gestió de l'impacte social perquè els inversors socials valoren millor les seues inversions
- Creació d'un nou portal únic de l'economia social de la UE en 2023 (EU Social Economy Gateway) amb informació rellevant sobre finançament, polítiques, xarxes/plataformes i iniciatives de la UE
- Millora de les capacitats d'empreses i persones de l'economia social, com a part del Pacte de Capacitats (Pact for Skills)
- Organització de cursos de formació per a funcionaris públics sobre diversos temes de rellevància per a l'economia social
- Afavorir l'emprenedoria juvenil (Youth Entrepreneurship Policy Academy)
- Donar suport al desenvolupament de xarxes representatives de l'economia social
- Promoure la internacionalització i el scaling up de l'economia social mobilitzant xarxes com la xarxa Enterprise Europe i la plataforma europea de col·laboració entre clústers
- Millora de la contribució de l'economia social a les transicions verda i digital així com a la innovació social, mitjançant el llançament del Transition pathway for the "Proximity and social economy" industrial ecosystem
- Donar suport a la innovació social mitjançant la creació d'un "Centre Europeu de Competència per a la Innovació Social" (European Competence Centre for Social Innovation)
- Es posarà en marxa un nou sistema de subvencions que facilite la transferència i/o ampliació de la innovació social i es desenvoluparà un Fons Catalitzador Europeu per a la Innovació Social en el marc d'Horitzó Europa per a facilitar les col·laboracions internacionals, l'intercanvi d'experiències, el desenvolupament de capacitats i de xarxes.

El Pla d'acció pretén mobilitzar recursos financers de diverses línies financeres de la Unió Europea com són:

Els fons de cohesió:

- European Social Fund Plus (ESF+),
- European Regional Development Fund (ERDF)
- new European Urban Initiative
- Interreg Europe Programme

Employment and Social Innovation strand under the ESF+

Social Investments and Skills window of InvestEU

Horizon Europe programme

Erasmus+ programme 2021-2027

European Solidarity Corps programme.

Recovery and Resilience Facility

LIFE Programme

European Agriculture Fund for Rural Development, LEADER, new Common Agricultural Policy

Single Market Programme

Digital Europe Programme (DIGITAL)

Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV)

Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)

Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)

Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument

European Fund for Sustainable Development Plus (EFSD+)

5. Factors que han coadjuvat a l'actual Momentum de l'economia social en la política europea

Cal explicar l'actual situació de l'economia social en l'Agenda europea sobre la base de factors interns i externs a la pròpia Comissió Europea. Quant als factors externs a la Comissió Europea, cal relacionar els següents: 1) després d'una llarga marxa, s'ha aconseguit finalment construir una narrativa sòlida de l'economia social, narrativa que és transversal i acceptable per tot l'arc parlamentari, 2) se ha minimitzat la fragmentació d'actors representatius en l'escena política europea, aconseguint una centralització de la incidència en la plataforma Social Economy Europe, 3) se ha realitzat un sistemàtic i durador treball d'incidència i de co-construcció de la política europea, 4) s'ha teixit una actuació d'incidència envolupant, tant a nivell intern d'institucions europees (Comité Econòmic i social Europeu, Comité de les Regions, Parlament Europeu i GECES) com a nivell extern amb Governos nacionals, Actors de l'economia social i món acadèmic (CIRIEC, EURICSE principalment), i 5) ha existit una influència externa a la Unió Europea per part d'institucions que han desenvolupat dret indicatiu (soft

law), com la OIT, OECD, Nacions Unides - UNTFSSSE, GSEF, World Economic Forum.

D'altra banda, hi ha hagut factors interns a la pròpia Comissió Europea que l'han fet més receptiva a aquesta major inclusió de l'economia social en l'agenda europea, com han sigut, en primer lloc, la crisi de la covid i els plans de recuperació, de manera que en aquest context de reconstrucció i d'oportunitat s'han hagut de buscar noves respostes, diferents a les utilitzades en l'anterior crisi, la financera de 2008, com eren les polítiques d'austeritat, i en segon lloc, els nous plans de recuperació estan mobilitzant ingents quantitats de fons els quals donen grans oportunitats perquè una part pugui aprofitar-se per al foment de l'economia social.

6. Limitacions en relació a la qualificació de 'Momentum' per a l'economia social en l'agenda europea

Si bé és evident que s'han produït significatius avanços quant a la inclusió i al nou espai de l'àmbit de l'economia social en l'agenda de les polítiques públiques europees continuen persistint limitacions d'abast.

En primer lloc, perquè, més enllà d'aquest Pla d'acció europeu (per a l'economia social) i del Pilar Europeu i del Transition Pathway, les referències a l'economia social en les altres polítiques europees continuen sent molt limitades, revelant amb això limitacions quant a la transversalitat (mainstreaming) de l'economia social en les diferents polítiques europees.

En segon lloc, perquè el finançament dirigit a l'àmbit de l'economia social europea es limita a el finançament de fons generals que són susceptibles de ser utilitzats també per les entitats de l'Economia Social. Només en casos puntuals s'aconsegueix alguna prioritització en aquests fons per a l'àrea d'economia social i innovació social. Com indiquen entitats i organismes com el Comité econòmic de les regions o Social Europe, no s'aconsegueix activar un finançament específic i focalitzat per a l'economia social, una línia pressupostària específica amb suficient envergadura i significació. És aquesta una assignatura pendent des dels anys noranta. La dotació en recursos humans (funcionaris) així com el rang i projecció de l'organisme responsable de la Comissió Europea, que centralitzi i coordine les polítiques europees en economia social, es troben en consonància amb aquesta manca de dotació pressupostària pròpia.

Una tercera limitació, en la línia de l'anterior quant a la focalització de polítiques cap a l'economia social, radica en l'escàs o nul avanç que planteja en el pla

"Si bé és evident que s'han produït significatius avanços quant a la inclusió i al nou espai de l'àmbit de l'economia social en l'agenda de les polítiques públiques europees continuen persistint limitacions d'abast per a l'economia social".

"Més enllà del Pla d'Acció Europeu per a l'Economia Social, del Pilar Europeu i del 'Transition Pathway', les referències a l'economia social en les altres polítiques europees continuen sent molt limitades".

"No s'aconsegueix activar un finançament o línia pressupostària específica per a l'economia social, amb suficient envergadura i significació, i no s'avança cap a una regulació de les formes jurídiques ni d'un estatut marc de l'economia social".

"El Pla d'acció europeu continua impregnat de la tradicional visió liberal de la política europea, basada en els mercats privats i la defensa de la competència. Aquest element ha contribuït al fet que les noves polítiques europees hagen tingut un caràcter marginador cap a l'economia social".

jurídic: no s'avança cap a una regulació de les formes jurídiques ni d'un estatut marc de l'economia social. Sí que és necessari reconèixer que realitza un avanç quant a la conceptualització de l'àmbit de l'economia social i de les empreses socials, contribuint via política indicativa (soft law) a recomanar i orientar. No obstant això, en nombrosos Estats membres aquest assumpte està ja madur, amb lleis d'economia social que poden contribuir a avançar en aquest àmbit.

En quart lloc, perquè aquest Pla d'acció europeu continua impregnat de la tradicional visió liberal de la política europea, basada en els mercats privats i la defensa de la competència. Aquest element ha contribuït al fet que les noves polítiques europees hagen tingut un caràcter marginador cap a l'economia social, la qual cosa ha succeït amb més virulència durant la pri-

mera dècada d'aquest segle, amb seriosos obstacles jurídics (fiscalitat de cooperatives considerada com a ajudes d'estat, directiva de serveis, etc.).

Una cinquena limitació del Pla d'acció europeu radica en el fet que no estableix ni indicadors ni mecanismes de seguiment i avaluació del Pla.

I finalment, però no per això menys important, la gran majoria de mesures establides en el Pla d'acció europeu ja existien amb anterioritat, com s'ha argumentat en el present document, evidenciant l'existència ja des de la dècada passada del que hem denominat Estratègia europea de l'economia social. El Pla d'acció europeu a penes estableix noves mesures i estratègies, limitant-se a realitzar desenvolupaments parcials d'una arquitectura de política pública ja existent.

Referències bibliogràfiques

- Chaves, R. & Zimmer, A. (2017): *The Third Sector in Spain and Europe: crisis, barriers in its development and resilience strategies in the social action, culture and sport sectors*, Publications of the University of Valencia, Valencia.
- Chaves Avila, R. (dir) (2020): *La nueva generación de políticas de fomento de la economía social en España*. Valencia: Tirant lo blanc editorial.
- , Monzón, J.L. (2018a): "The Social Economy Facing Emerging Economic Concepts: Social innovation, social responsibility, collaborative economy, social enterprises and solidarity economy", *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 93, 5-50.
- , Monzon, J.L. (2018b): *Best Practices in Public Policies Regarding the European Social Economy Post the Economic Crisis*, European Economic and Social Committee: Brussels, Belgium.
- , Savall-Morera, T. (2019): "The Social Economy in a Context of Austerity Policies: The tension between political discourse and implemented policies in Spain", *Voluntas*, 30, 487-498.
- , Savall-Morera, T. (2020): "La política de la Economía Social en la era Covid-19". En: Bretos, I. & Marcuello, C. (2020): *Informe de la Economía Social en Aragón 2019*: (No. BOOK-2020-135). Universidad de Zaragoza, Zaragoza.
- , R. Y GALLEGU-BONO, J. R. (2020) "Transformative Policies for the Social and Solidarity Economy". *Sustainability*, N° 12(10), pp. 4059.
- , R., VIA-LLOP, J. Y GARCIA-JANÉ, J. (2020): *La política pública de fomento de la economía social y solidaria en Barcelona (2016-2019)*. UNRISD Working Paper N°5.
- Costas, A. (2020): "A new post-pandemic social contract. The role of the Social Economy", *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 100, 11-29. DOI: 10.7203/CIRIEC-E.100.18715.
- European Commission (2021): *Building an economy that works for people: an action plan for the social economy*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Commission (accessed on 1.3.2022: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>)
- Haarich, S., Holstein, F., Spule, S., Galera, G., Franchini, B., Borzaga, C., Chiomento, S., Scheck, B., Salvatori, G. (2020): *Impact of the European Commission's Social Business Initiative (SBI) and its Follow-up Actions*. Study for DG Employment, Social and Inclusion, European Commission
- Monzón, J.L. & Chaves, R. (2017): *Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union*, Brussels: European Economic and Social Committee, CIRIEC.
- OECD (Noya, A. et al) (2020): *Social economy and the COVID-19 crisis: current and future roles*, OECD Publishing.
- Social Economy Europe (2020): *Social Economy Europe's letter to the European Commission for a strong commitment to the social economy* (accessed on 1.9.2020: <https://www.socialeconomy.eu.org/wp-content/uploads/2020/04/Carta-abierta-de-SEE-a-los-l%C3%ADderes-Europeos-Tiempo-para-la-solidaridad.pdf>)
- UNTFSSSE - UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy: Geneva, Switzerland.
- UNTFSEE (2020): *What role for the SSE in the post COVID-19 crisis recovery? Official statement*, (accessed on 1.9.2020: https://www.ilo.org/global/topics/cooperatives/publications/WCMS_748794/lang-en/index.htm)
- UN General Assembly (2015): *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, UN General Assembly: Geneva, Switzerland.
- Utting, P. (Ed.) (2015): *Social and Solidarity Economy: Beyond the Fringe*, ZedBooks: London, UK.

COMUNICACIÓ DE LA COMISSIÓ AL PARLAMENT EUROPEU, AL CONSELL, AL COMITÉ ECONÓMIC I SOCIAL EUROPEU I AL COMITÉ DE LES REGIONS

Construir una economia que funcione per a les persones: un Pla d'Acció per a l'Economia Social

1. Introducció

Cada dia, unes 2,8 milions d'entitats de l'economia social a Europa¹ aporten solucions concretes i innovadores als principals reptes als quals ens enfrontem. Creen i mantenen llocs de treball de qualitat, contribueixen a la inclusió social i a la integració en el mercat laboral de grups desfavorits i a la igualtat d'oportunitats per a tots, impulsen el desenvolupament econòmic i industrial sostenible, promouen la participació activa dels ciutadans en les nostres societats, exerceixen un paper important en els sistemes de protecció social europeus i revitalitzen les zones rurals² y des poblades d'Europa³.

Durant la pandèmia de COVID-19, moltes entitats de l'economia social han estat en l'avantguarda de la lluita contra la crisi. Han fabricat màscares, han donat suport a l'educació digital en línia, han ajudat a les persones que necessitaven ajuda i han prestat ajuda de proximitat a les comunitats locals.

Alguns sectors de l'economia social contribueixen a les transicions ecològica i digital mitjançant el subministrament de béns i serveis sostenibles i la reducció de la bretxa digital. Els seus models de negoci partici-

patiu, que tenen en compte les necessitats dels ciutadans, els empleats i altres parts interessades, contribueixen a garantir que les transicions siguin justes.

A més, l'economia social contribueix a la diversitat de formes d'empresa que existeixen a Europa, la qual cosa redunda en una oferta més variada per als consumidors i una major qualitat dels productes i serveis. L'economia social suposa una important contribució al PIB dels països en els quals està més desenvolupada, per exemple, el 10 % a França⁴. Per això constitueix el nucli de l'ecosistema «Economia de proximitat i social», un dels catorze ecosistemes industrials identificats en l'actualització de l'estratègia industrial de la UE⁵.

L'economia social pot ajudar a aplicar els principis del pilar europeu de drets socials i complir el Pla d'Acció de 2021 i els objectius principals de la UE per a 2030, per exemple, l'augment de la taxa d'ocupació i la reducció del nombre de persones en risc de pobresa i exclusió social. L'economia social ocupa uns 13,6 milions de persones; l'ocupació remunerada varia entre el 0,6 % i el 9,9 % segons l'Estat membre⁶. Això posa de manifest la desigualtat en el desenvolupament de l'economia social dins de la UE, però també revela que

1.- Xifra corresponent a l'Europa dels Vint-i-huit. Vegeu Monzón, J.L. y Chaves, R.: *Evolución reciente de la economía social en la Unión Europea*, Comité Económico y Social Europeo, 2017, p. 66.

2.- Vegeu: *Una visión a largo plazo para las zonas rurales* [COM(2021) 345 final].

3.- Krlev, G.; Pasi, G.; Wruk, D. y Bernhard, M.: *Reconceptualising the Social Economy*, Stanford Social Innovation Review, 2021

4.- <https://www.economie.gouv.fr/leconomie-sociale-et-solidaire>.

5.- L'estratègia industrial actualitzada de la UE proposa catorze ecosistemes industrials per a tindre en compte les noves circumstàncies després de la crisi de la COVID-19 i té per objecte impulsar la transformació cap a una economia més sostenible, digital, resiliència i competitiva a escala mundial [COM(2021) 350 final].

6.- Vegeu Monzón, J.L. y Chaves, R.: *Evolución reciente de la economía social en la Unión Europea*, Comité Económico y Social Europeo, 2017, p. 69.

existeix un important potencial econòmic i de creació d'ocupació sense explotar en l'economia social de diversos Estats membres i regions si s'adopten mesures adequades.

L'economia social complementa les accions dels Estats membres per a prestar serveis socials de qualitat de manera rendible. També complementa els seus esforços per a integrar als joves i als grups desfavorits (p. ex., les persones amb discapacitat, les persones majors, els aturats de llarga duració, els migrants, les persones d'origen racial o ètnic minoritari -especialment els romanís- i les famílies monoparentals) en el mercat laboral i en la societat en general⁷. Per exemple, l'economia social contribueix a bastir ponts per a la integració de les persones amb discapacitat en el mercat laboral obert i presta serveis essencials que els ajuden a portar una vida independent. A més, l'economia social contribueix a millorar la igualtat de gènere. D'una banda, moltes dones tenen accés al mercat laboral gràcies a llocs de treball creats per l'economia social i, per una altra, els serveis socials i assistencials que presta l'economia social permeten a les dones accedir al mercat laboral més ampli.

Així mateix, l'economia social contribueix a l'execució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)⁸ a escala de la UE i mundial. Això es deu al fet que exerceix un paper actiu a escala mundial en la reducció de la pobresa, impulsant així la transició cap a ciutats i comunitats sostenibles, un consum i una producció responsables i unes finances sostenibles. Per consegüent, les organitzacions col·laboratives i sense ànim de lucre són un pilar clau de la resiliència social i econòmica d'Europa⁹.

L'economia social té el potencial de reformar l'economia després de la COVID-19 mitjançant models econòmics inclusivament i sostenibles que conduiran a una transformació ecològica, econòmica i social més justa.

El Mecanisme de Recuperació i Resiliència ofereix als Estats membres importants oportunitats per a dur a terme reformes i inversions a través de l'emprenedoria social i inclusiva. A més, alguns Estats membres han indicat el caràcter prioritari de l'economia social i l'emprenedoria inclusiva en els seus plans nacionals de recuperació i resiliència. La Comissió supervisarà i farà costat als Estats membres en l'aplicació dels seus respectius plans.

L'economia social exerceix un paper clau en la transició cap als llocs i les formes de vida més bells, sostenibles i inclusivament que promou la Nova Bauhaus Europea¹⁰, i aporta nous enfocaments i solucions interdisciplinàries adaptats a les necessitats i les aspiracions de les comunitats locals.

No obstant això, una part d'aquest potencial continua estant infrautilitzat. Massa persones encara no coneixen l'economia social¹¹. Molts consumidors volen comprar de manera més responsable¹² pel que fa a l'origen dels béns i serveis que adquireixen, però no necessàriament saben com. Les entitats de l'economia social no sempre disposen fàcilment d'un capital invertit de manera pacient i a llarg termini. Les autoritats públiques no aprofiten plenament les possibilitats existents per a facilitar l'accés de les empreses socials a la contractació pública o al finançament, ni la flexibilitat que ofereixen les actuals normes de la UE sobre ajudes estatals. Al no ser compreses i reconegudes prou, les entitats de l'economia social tenen dificultats per a desenvolupar i ampliar les seues activitats i, per tant, es veuen impedides de tindre un impacte econòmic i social encara major. Necessiten més i millor suport per a créixer i prosperar.

Per a optimitzar el potencial de l'economia social en el mercat únic, han de realitzar-se majors esforços per a reproduir les experiències reeixides en tots els Estats membres i, quan siga possible, per a ajudar les empreses socials a passar de l'àmbit local a l'europeu, fins i tot mitjançant l'ús d'eines digitals.

7.- La importància de l'economia social també es destaca en el Pla d'Acció de la Comissió en matèria d'Integració i Inclusió per a 2021-2027 [COM(2020) 758 final].

8.- <https://sdgs.un.org/goals>.

9.- COM(2020) 493 final.

10.- COM(2021) 573 final.

11.- Existeix un reconeixement escàs o nul del concepte d'economia social en almenys deu països de la UE. Vegeu Monzón, J.L. y Chaves, R.: *Evolución reciente de la economía social en la Unión Europea*, Comité Económico y Social Europeo, 2017, p. 35.

12.- Per exemple, una enquesta de l'Eurobaròmetre de març de 2020 va revelar l'opinió compartida que una de les maneres més eficaces d'abordar els problemes mediambientals era «canviar la nostra manera de consumir» i «canviar la nostra manera de produir i comerciar».

El present pla d'acció té per objecte fomentar la innovació social, donar suport al desenvolupament de l'economia social i impulsar el seu poder transformador social i econòmic. Proposa una sèrie d'accions per al període 2021-2030. Es basa en la Iniciativa en favor de l'emprenedoria social¹³ i la Iniciativa sobre les empreses emergents i en expansió¹⁴. S'ha elaborat a través d'un procés obert i inclusiu durant un període de dos anys¹⁵.

2. Definició de l'Economia Social

L'economia social abasta una sèrie d'entitats amb diferents models de negoci i organitzatius. Operen en una àmplia varietat de sectors econòmics: l'agricultura, la silvicultura i la pesca, la construcció, la reutilització i la reparació, la gestió de residus, el comerç majorista i minorista, l'energia i el clima, la informació i la comunicació, les activitats financeres i d'assegurances, les activitats immobiliàries, les activitats professionals, científiques i tècniques, l'educació, les activitats sanitàries i socials, les arts, la cultura i els mitjans de comunicació.

En el context del present pla d'acció i de les iniciatives connexes de la UE, l'economia social abasta entitats que presenten els següents principis i característiques comunes principals: la primacia de les persones i de la finalitat social o mediambiental sobre el benefici, la reinversió de la majoria dels guanys i els excedents per a realitzar activitats en favor dels membres/usuaris («interés col·lectiu») o de la societat en general («interés general») i una governança democràtica o participativa.

Tradicionalment, el terme «economia social» es refereix a quatre tipus principals d'entitats que subministren béns i serveis als seus membres o a la societat en general: les cooperatives, les mutualitats, les associacions (incloses les organitzacions benèfiques) i les fundacions. Són entitats privades, independents de les autoritats públiques i amb una forma jurídica determinada.

En general, en l'actualitat es considera que les empreses socials¹⁶ formen part de l'economia social. Les empreses socials operen proporcionant béns i serveis per al mercat de manera emprenedora i sovint innovadora, amb objectius socials o mediambientals com a motor de la seua activitat comercial. Els beneficis es reinverteixen principalment per a aconseguir el seu objectiu social. La seua forma d'organització i propietat també es basa en principis democràtics o participatius o se centra en el progrés social¹⁷. Les empreses socials adopten diverses formes jurídiques en funció del context nacional.

Algunes parts interessades, països i organitzacions internacionals també utilitzen termes com a «empreses de l'economia social», «empreses socials i solidàries» i «tercer sector»¹⁸ per a referir-se a les entitats de l'economia social. Les empreses socials d'integració laboral són un tipus d'empresa social comuna en tota Europa. S'especialitzen a oferir oportunitats de treball a les persones desfavorides.

La majoria de les accions proposades en el present pla d'acció són aplicables a totes les entitats de l'economia social, encara que algunes poden ser específiques de l'una o l'altra categoria.

13.- COM(2011) 682 final.

14.- COM(2016) 733 final.

15.- SWD(2021) 373.

16.- Des de la Iniciativa en favor de l'emprenedoria social, el terme «empresa social» s'ha utilitzat en una sèrie de textos jurídics de la UE amb finalitats de finançament. Vegen-se les definicions del Reglament (UE) núm. 1296/2013 relatiu a un Programa de la Unió Europea per a l'Ocupació i la Innovació Social; el Reglament (UE) núm. 346/2013, sobre els fons d'emprenedoria social europeus; el Reglament (UE) 2021/1057 pel qual es crea el Fons Social Europeu Plus.

17.- COM(2011) 682 final.

18.- Per exemple, l'Organització Internacional del Treball.

3.- Crear el marc adequat per al desenvolupament de l'economia social

3.1. Desenvolupament dels marcs polítics i jurídics

Les dades demostren la importància de millorar l'«entorn propici» per al desenvolupament de l'economia social. Com confirmen els investigadors¹⁹ y las parts interessades²⁰, els marcs polítics i jurídics formen part integrant d'aquest entorn, però adaptar-los a les necessitats de l'economia social no és tasca fàcil.

El caràcter intersectorial de l'economia social i el fet que abaste diferents tipus d'entitats són reptes importants per a les autoritats públiques, la qual cosa dificulta el desenvolupament d'un enfocament eficaç. Els punts d'entrada únics i ben definits de les administracions públiques són escassos. Sovint, a les entitats de l'economia social els resulta difícil triar una forma jurídica entre una diversitat d'opcions que no s'adapten plenament a les seues necessitats.

El desenvolupament de marcs coherents per a l'economia social implica tindre en compte la seua naturalesa i necessitats específiques pel que fa a nombroses polítiques i disposicions horitzontals i sectorials, com les relatives a la fiscalitat, la contractació pública, la competència, el mercat social i laboral, l'educació, les capacitats i la formació, l'atenció sanitària i els serveis assistencials, el suport a les petites i mitjanes empreses (pimes) i l'economia circular, entre altres.

Per exemple, la fiscalitat és una política important per a l'economia social. Pocs països han desenvolupat un marc fiscal específic i coherent per a les empreses socials. Molts ofereixen incentius que van des d'exempcions de l'impost de societats sobre els beneficis no distribuïts fins a exempcions o tipus reduïts de l'IVA, reduccions o subvencions dels costos de la seguretat social i reduccions fiscals per a donants privats i institucionals²¹. No obstant això, l'accés a aquests incentius pot ser complex, i les diferents accions no sempre es coordinen adequadament.

Les polítiques públiques sectorials també són pertinents per a les entitats de l'economia social, que són socis importants de les autoritats públiques per a la prestació de serveis socials, sanitaris i assistencials. Tenint en compte de l'envelliment de la població, l'economia assistencial s'està ampliant i està oferint oportunitats d'ocupació. No obstant això, els treballadors que presten serveis en aquests sectors (la mà d'obra dels quals és predominantment femenina) s'enfronten a nombrosos reptes en termes de salaris baixos i condicions de treball precàries. La nova estratègia assistencial europea anunciada per a 2022, brindarà, entre altres coses, una oportunitat per a impulsar l'economia assistencial i donar més importància al gran valor afegit de l'economia social en aquest sector; fins i tot per a contribuir a la millora de les condicions de treball.

En elaborar marcs polítics i jurídics adequats, les autoritats públiques han de tindre en compte la diversitat de formes jurídiques que pot adoptar l'economia social. Encara que les cooperatives, les mutualitats, les fundacions, les associacions i les empreses socials tenen molt en comú, també tenen objectius i modalitats de funcionament diferents i enfronten obstacles específics.

Dins de l'economia social, les cooperatives representen una forma ben definida de model de negoci de l'economia social. Són gestionades pels productors, els usuaris o els treballadors i es regeixen per la regla de «un membre, un vot»²². Han demostrat la seua capacitat per a adaptar-se al llarg del temps i als diferents sectors i per a oferir solucions innovadores als reptes socials. No obstant això, les cooperatives afirmen que, a causa de la seua estructura de propietat, els resulta més difícil obtindre inversions en capital. El suport financer i no financer específic pot resultar crucial quan es creen cooperatives després de la compra per part dels treballadors d'una empresa²³ per a preservar els llocs de treball i la continuïtat d'una activitat econòmica viable.

19.- P. ej., Jenkins, Hamish; Yi, Ilcheong; Bruelisauer, Samuel y Chaddha, Kamen: *Directrices para gobiernos locales sobre políticas en favor de la economía social y solidaria*, UNRISD, Ginebra, 2021; *cooperación entre la UE y la OCDE en materia de emprendimiento social* (p. ej., la herramienta Better Entrepreneurship Policy, notas y exámenes exhaustivos de las políticas para los Estados miembros), y Borzaga, C.; Galera, G.; Franchini, B.; Chiomento, S.; Nogales, R., y Carini, C.: *Las empresas sociales y sus ecosistemas en Europa — Informe comparativo*, Comisión Europea, Luxemburgo, 2020.

20.- SWD (2021) 373.

21.- Borzaga, C.; Galera, G.; Franchini, B.; Chiomento, S.; Nogales, R., y Carini, C.: *Las empresas sociales y sus ecosistemas en Europa — Informe comparativo*, Comisión Europea, Luxemburgo, 2020, p. 177.

22.- En 2003, es va crear una forma jurídica de la UE per a les societats cooperatives europees [Reglament (CE) n.º 1435/2003]. Aquest Reglament crea una forma de societat cooperativa europea per a les cooperatives que exerceixen activitats en més d'un país de la UE. També proporciona una base jurídica per a altres empreses que desitgen agrupar-se. La Directiva 2003/72/CE del Consell, per la qual es completa l'Estatut de la societat cooperativa europea, pel que fa a la implicació dels treballadors complementa aquest Reglament.

Les mutualitats afirmen que les normes en vigor no tenen prou en compte el seu caràcter no lucratiu. Per aquest motiu, la Comissió sensibilitzarà a les autoritats nacionals sobre les especificitats del model mutualista i sobre les possibilitats de reduir la càrrega administrativa²⁴.

Les fundacions i les associacions de l'economia social expliquen que tenen dificultats per a gaudir plenament dels beneficis del mercat únic. Per exemple, les associacions s'enfronten a limitacions en operar a escala transfronterera. Aquesta qüestió s'aborda en el projecte d'informe del Parlament Europeu amb recomanacions destinades a la Comissió sobre un estatut per a les associacions i les organitzacions sense ànim de lucre transfrontereres europees que hauria d'adoptar-se pròximament²⁵. Per a comprendre millor els problemes als quals s'enfronten les associacions, la Comissió posarà en marxa un estudi que oferirà una anàlisi comparativa dels règims jurídics i el panorama de les associacions a la UE.

De la mateixa manera, les fundacions denuncien qüestions relacionades amb el tractament fiscal de les donacions transfrontereres a organismes d'utilitat pública²⁶ d'altres Estats membres. Conformement al principi del Tractat relatiu a la lliure circulació de capitals i a la no discriminació²⁷ i a les sentències pertinents del Tribunal de Justícia de la Unió Europea²⁸, els donants han d'elaborar una anàlisi de comparabilitat²⁹ en cada cas concret per a obtenir avantatges fiscals per a les seues donacions transfrontereres.

No obstant això, en la pràctica, els procediments que apliquen els Estats membres augmenten els costos de conformitat i administratius i creen incertesa tant per a les entitats filantròpiques com per als donants. La Comissió Europea pot incoar procediments d'infracció quan els obstacles a les activitats transfrontereres sorgeixen de la falta de transposició, l'incompliment o l'aplicació incorrecta de la legislació de la UE.

Des de 2011, diversos Estats membres han establert marcs jurídics i polítiques específics relacionats amb les empreses socials i l'economia social³⁰. A més de contribuir al seu reconeixement, en alguns casos aquesta iniciativa ha donat lloc a altres avanços positius, com la creació d'unitats ministerials específiques i el reforç del diàleg entre les parts interessades i les autoritats públiques. En alguns països s'han desenvolupat etiquetes o sistemes de certificació que poden beneficiar a les entitats de l'economia social i facilitar-los l'accés a polítiques específiques i la concessió d'un tractament específic³¹. L'èxit de les reformes podria servir d'inspiració a altres Estats membres.

La Comissió ha desenvolupat una sèrie d'eines i recursos per a fer costat als Estats membres i l'aprenentatge mutu entre els responsables polítics. La Comissió, en col·laboració amb l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE), està elaborant directrius sobre marcs jurídics adequats per a les empreses socials, que es publicaran en 2022. La Comissió també ha publicat recentment una guia i una recopilació de bones pràctiques en matèria de

23.- La compra d'empreses per part dels treballadors pot ser una forma eficaç d'eixir de la crisi empresarial i dels problemes de transmissió generacional de les empreses.

24.- Per exemple, la Comissió explicarà com pot reduir-se la càrrega administrativa de les assegurances mútues en el marc millorat de proporcionalitat proposat en la revisió de Solvència II [COM(2021) 581].

25.- Informe basado en el artículo 225 del TFUE (procedimiento de iniciativa legislativa), referencia 2020/2026 (INL), Comisión de Asuntos Jurídicos - Informe Lagodinsky.

26.- Les organitzacions d'utilitat pública són entitats l'estatut de les quals els permet rebre donacions de particulars i societats com a incentius fiscals, o desgravacions fiscals directament relacionats amb les seues activitats. Per a beneficiar-se d'aquest estatut, l'entitat ha de complir una sèrie de requisits que poden dividir-se en tres categories generals: els requisits relacionats amb l'absència d'ànim de lucre, els relacionats amb la finalitat i els relacionats amb la utilitat pública (és a dir, que beneficien a un públic ampli i inclusiu). Vegeu OCDE, *Taxation and Philanthropy* [«Fiscalidad y filantropía»], Análisis de políticas fiscales de la OCDE n.º 27, París, 2020.

27.- Confirmat per les següents sentències del Tribunal de Justícia de la Unió Europea: sentència de 14 de setembre de 2006, Centre di Musicologia Walter Stauffer, C-386/04; sentència de 27 de gener de 2009, Persche, C-318/07; sentència de 10 de febrer de 2011, Missionswerk, C-25/10.

28.- Sentència de 14 de setembre de 2006, Centre di Musicologia Walter Stauffer, assumpte C-386/04; sentència de 27 de gener de 2009, Persche, assumpte C-318/07; sentència de 10 de febrer de 2011, Missionswerk, assumpte C-25/10.

29.- El procés a través del qual les autoritats tributàries nacionals tracten el reconeixement de l'equivalència d'una organització d'utilitat pública establida en altres Estats membres de la UE.

30.- Vegeu Borzaga, C.; Galera, G.; Franchini, B.; Chiomento, S.; Nogales, R., y Carini, C.: *Las empresas sociales y sus ecosistemas en Europa — Informe comparativo*, Comisión Europea, Luxemburgo, 2020.

31.- Per exemple, l'«empresa solidària d'utilitat social» (ESUS) francesa i l'estatut de «empresa social» introduït per Bulgària, Itàlia, Romania i Eslovàquia.

contractació pública socialment responsable³². Tot aquest material i aquesta experiència poden ajudar els Estats membres a millorar els seus marcs nacionals i regionals. Els Estats membres també tenen l'oportunitat d'adquirir coneixements tècnics a mesura a través de l'Instrument de Suport Tècnic.

La Comissió fomentarà l'aprenentatge mutu i proporcionarà orientacions i suport als Estats membres mitjançant:

- l'organització, a partir de 2022, de seminaris web i tallers per a funcionaris públics basats en exercicis de mapatge i la recopilació i l'intercanvi de bones pràctiques en relació amb diversos àmbits polítics, com les ajudes estatals, la fiscalitat, la inversió social, les transferències d'empreses als empleats, les etiquetes i els sistemes de certificació i el mesurament de l'impacte social;

- la publicació d'orientacions sobre els marcs fiscals pertinents per a les entitats de l'economia social, sobre la base de les anàlisis disponibles i les aportacions de les autoritats dels Estats membres i de les parts interessades de l'economia social;

- la publicació d'orientacions que aclarisquen les normes existents sobre el tractament fiscal de les donacions transfrontereres per a causes d'utilitat pública que afecten les fundacions i les associacions i l'aplicació del principi de no discriminació amb els Estats membres;

- la posada en marxa d'un estudi sobre les etiquetes i els sistemes de certificació nacionals de l'economia social en el qual es descriuen les etiquetes i els sistemes existents en els Estats membres, s'identifiquen bones pràctiques i es definisquen les característiques i els criteris comuns. També tractarà de proporcionar un enfocament i unes orientacions comunes als Estats membres i d'estudiar la possibilitat d'un reconeixement mutu voluntari.

Paral·lelament a la realització d'aquestes accions, amb la finalitat de proporcionar un enfocament global de l'economia social i facilitar el seu desenvolupament uniforme en tots els Estats membres i les regions de la UE, la Comissió proposarà en 2023 una Recomanació del Consell sobre el desenvolupament

d'un marc de condicions per a l'economia social. En aquesta Recomanació:

- convidarà als responsables polítics a adaptar millor els marcs polítics i jurídics a les necessitats de les entitats de l'economia social;

- formularà recomanacions en relació amb polítiques específiques, com la política d'ocupació, les ajudes estatals, la contractació pública, la fiscalitat, la investigació, l'educació, les capacitats i la formació, l'assistència i els serveis socials, i proporcionarà suport financer i no financer adaptat a totes les etapes del cicle de vida de les empreses, així com estadístiques;

- destacarà com les estructures institucionals i la participació de les parts interessades poden facilitar el treball de les entitats de l'economia social.

3.2. Economia social i ajudes estatals

El suport financer públic exerceix un paper important en la posada en marxa i el desenvolupament dels agents de l'economia social. El control de les ajudes estatals pretén mantindre un equilibri entre aquest suport i la competència lleial. Existeixen diversos reptes i oportunitats per a les parts interessades de l'economia social.

Un problema és que les autoritats públiques i els beneficiaris sovint no trauen el major profit de les possibilitats d'ajuda estatal existents. Les parts interessades assenyalen que les autoritats públiques sovint limiten innecessàriament l'import de l'ajuda que concedeixen a les empreses socials al límit general de mínims (200.000 EUR per a un període de tres exercicis) i no contempen altres possibilitats que serien compatibles amb les normes sobre ajudes estatals, com les ajudes regionals, les ajudes al finançament de risc o les ajudes per a la contractació de treballadors desfavorits, els imports màxims dels quals solen ser més elevats.

A més, les normes vigents de la UE relacionades amb serveis d'interés econòmic general (SIEG)³³ ofe-

32.- https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/tools-public-buyers/social-procurement_es.

33.- En particular, la Decisió 2012/21/UE de la Comissió, de 20 de desembre de 2011, relativa a l'aplicació de les disposicions de l'article 106, apartat 2, del Tractat de Funcionament de la Unió Europea a les ajudes estatals en forma de compensació per servei públic concedides a algunes empreses encarregades de la gestió de serveis d'interés econòmic general.

reixen possibilitats considerables d'ajuda estatal. Les úniques entitats que poden beneficiar-se d'aquesta flexibilitat són aquelles a les quals se'ls ha encomanat una missió específica, és a dir, SIEG. No obstant això, les autoritats públiques no sempre aprofiten plenament aquesta possibilitat, per exemple, en relació amb les activitats de les empreses socials dedicades a l'oferta de treball per a les persones vulnerables. Per consegüent, la Comissió facilitarà l'accés a les orientacions pertinents sobre ajudes estatals i abordarà aquest tema en els seminaris web i els tallers que organitzarà (vegeu la part 3.1).

Un segon problema és que les parts interessades de l'economia social afirmen que la quantia de l'ajuda estatal existent de la qual disposen no sempre és adequada, en particular pel que fa a les ajudes per a l'accés al finançament i les subvencions per a la contractació de treballadors desfavorits regulades pel Reglament general d'exempció per categories («RGEC»)³⁴. De fet, hi ha proves que les empreses socials solen tindre majors dificultats per a accedir al finançament que les empreses convencionals (vegeu la secció 4.2).

En la revisió del RGEC que tindrà lloc a causa de la seua expiració a la fi de 2023, la Comissió considerarà si les proves disponibles justifiquen la flexibilització de les normes relacionades amb l'ajuda per a l'accés de les empreses socials al finançament i per a la contractació de treballadors desfavorits o molt desfavorits.

La Comissió demana als Estats membres que facen un millor ús del seu marge de discrecionalitat en definir un SIEG quan resulte apropiat, amb la finalitat de permetre la inclusió de les activitats dutes a terme per empreses socials que puguin acollir-se a l'ajuda. A més, els Estats membres han d'invertir més en formació i desenvolupament de capacitats per a les seues administracions amb la finalitat d'augmentar el seu nivell de coneixement de les normes sobre ajudes estatals.

3.3. Millora de l'accés als mercats: contractació pública socialment responsable

El subministrament de béns i serveis a les autoritats públiques i a les empreses convencionals, així com la cooperació amb elles, és fonamental per al desenvolupament de l'economia social. Genera ingressos i els permet ser autosuficients des del punt de vista financer. Atés que la contractació pública representa el 14 % del PIB³⁵ europeu, es reconeix en gran manera com un instrument polític clau per a donar suport al desenvolupament de l'economia social i les empreses socials³⁶.

La revisió de 2014 de les normes de contractació pública de la UE³⁷ va generar moltes oportunitats perquè les autoritats públiques a tots els nivells utilitzaren la contractació pública per a aconseguir diversos objectius polítics, inclòs el foment de la protecció del medi ambient i la consecució d'objectius socials. Per exemple, les normes esmenten específicament els aspectes socials entre els factors que poden incloure's en els criteris d'adjudicació sobre la base del principi de «oferta econòmicament més avantatjosa». Des de llavors, la Comissió ha adoptat diverses iniciatives per a augmentar la sensibilització sobre el valor afegit de la contractació pública ecològica i socialment responsable, ha proporcionat orientacions i ha difós bones pràctiques. Per exemple, la Comissió ha publicat recentment una guia revisada sobre adquisicions socials³⁸ amb consells pràctics i exemples.

En els últims anys, algunes autoritats locals i regionals i ciutats s'han adonat del poder de la contractació pública estratègica per a respondre als reptes i les necessitats de la societat i impulsar el canvi sistèmic. No obstant això, la majoria de les licitacions públiques continuen adjudicant-se únicament sobre la base del criteri de preu, i la contractació pública socialment responsable continua sent molt menys coneguda i desenvolupada que la contractació pública ecològica. La

34.- Reglament (UE) núm. 651/2014 de la Comissió, de 17 de juny de 2014, pel qual es declaren determinades categories d'ajudes compatibles amb el mercat interior en aplicació dels articles 107 i 108 del Tractat.

35.- Vegeu COM(2017) 572 final, p. 3.

36.- Varga, E.: *How Public Procurement Can Spur the Social Economy*, Stanford Social Innovation Review, 2021.

37.- Directiva 2014/24/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de febrer de 2014, sobre contractació pública i per la qual es deroga la Directiva 2004/18/CE.

38.- <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45767?locale=es>.

Comissió redoblarà els seus esforços per a destacar els avantatges i formes concretes d'utilitzar els procediments d'adjudicació de contractes públics i concessions per a aconseguir objectius de política laboral i social, millorar les condicions de treball i prestar serveis socials d'alta qualitat.

Paral·lelament, és important millorar la capacitat de les entitats de l'economia social per a participar en la contractació pública i facilitar l'accés dels agents de l'economia social a la contractació privada. Les interaccions amb les empreses convencionals ajuden les entitats de l'economia social a desenvolupar-se i créixer, i aquesta cooperació ha augmentat. No obstant això, hi ha marge per a una integració més sistemàtica en les cadenes de valor de les empreses convencionals i l'associació amb elles per a formular ofertes conjuntes de contractació pública, fins i tot mitjançant la posada a prova de nous projectes en el marc del programa sobre el mercat únic.

La Comissió:

- redoblarà els seus esforços per a augmentar la sensibilització, fomentar l'intercanvi de bones pràctiques i formar tant als funcionaris de contractació pública com a les entitats de l'economia social sobre com utilitzar els procediments de contractació pública i concessions per a aconseguir els objectius de política social. A tal fi, s'organitzaran tallers en els Estats membres;

- posarà en marxa en 2022 una nova iniciativa en el marc del Programa sobre el mercat únic que donarà suport a la creació d'associacions locals i regionals entre les entitats de l'economia social i les empreses convencionals, la qual cosa crearà un mercat de «adquisicions socials» entre empreses;

- millorarà l'ús de clàusules socials en els propis procediments de licitació de la Comissió sempre que siga possible.

Així mateix, la Comissió publicarà un informe per a millorar l'ús de la contractació pública socialment responsable en els Estats membres.

La Comissió demana als Estats membres i a altres autoritats públiques competents que fomenten i supervisen l'adopció de la contractació pública socialment responsable en el seu territori en cooperació amb les parts interessades de l'economia social.

3.4. Promoció de l'economia social a escala regional i local

Els models de negoci de l'economia social aporten valor a les economies i les societats locals en fomentar la seua inclusivitat, resiliència i sostenibilitat. Tenen fortes arrels locals i el seu principal objectiu és servir a la comunitat en la qual tenen la seua seu, mantenint la població, les activitats econòmiques i els ingressos a nivell local. D'aquesta manera, contribueixen a impulsar el desenvolupament econòmic local en sectors d'especial importància per a les regions, per exemple, l'agricultura i la producció d'aliments ecològics en les zones rurals o en l'economia blava. Fomenten el desenvolupament de cadenes de valor curtes que faciliten la producció i el consum locals, i donen suport a l'acció pel clima i l'economia circular. També contribueixen a la prestació de serveis socials que sovint són limitats en les zones rurals i més remotes.

Com es va anunciar en una visió a llarg termini per a les zones rurals de la UE³⁹, la Comissió adoptarà una sèrie d'accions que permetran als emprenedors i les petites empreses traslladar-se a les zones rurals i contribuir a la seua adaptació a l'entorn econòmic canviant, brindaran oportunitats per a desenvolupar activitats empresarials innovadores, cooperar i agrupar-se, i desenvoluparan nous sectors de l'economia. Es prestarà especial atenció a les cadenes de subministrament curtes de productes agroalimentaris, connectant directament als productors amb els consumidors, i aquesta iniciativa es complementarà amb mesures que fomenten oportunitats d'ocupació i aprenentatge per als joves i el desenvolupament sostenible de la bioeconomia.

Moltes autoritats locals i regionals europees estan facultades per a desenvolupar estratègies i instruments de suport al desenvolupament d'ecosistemes locals i regionals d'economia social. Hi ha marge per a aprofitar millor aquest potencial⁴⁰.

L'intercanvi i la cooperació entre les autoritats regionals i locals és una forma eficaç de millorar l'aprenentatge mutu sobre l'economia social. Aquest és especialment el cas de la cooperació transfronterera. S'ofereix suport en el marc del Fons Social Europeu Plus (FSE +), el Fons Europeu de Desenvolupament

39.- COM(2021) 345 final.

40.- OCDE, *Regional Strategies for the Social Economy: Examples from France, Spain, Sweden and Poland* [«Estrategias regionales para la economía social: ejemplos de Francia, España, Suecia y Polonia»], París, 2020.

Regional (FEDER) i el Fons de Transició Justa per a ajudar les autoritats locals i regionals a reforçar la cooperació amb els agents de l'economia social, també com a part de les estratègies d'especialització intel·ligent. La Plataforma de Transició Justa és una plataforma activa d'intercanvi per a totes les parts interessades de les regions especialment afectades per la transició climàtica, en particular els agents de l'economia social⁴¹. A més, la Comissió dona suport a l'aprenentatge entre iguals, la cooperació i la creació de comunitats entre les regions i les autoritats locals. Per exemple, la iniciativa Regions de l'Economia Social Europea i les Missions d'Economia Social⁴² han donat més importància a l'economia social a escala local i suport financer per a l'organització de sessions d'aprenentatge mutu amb les autoritats locals i les parts interessades de l'economia social. Aquest treball compta a més amb el suport d'iniciatives locals com el Pacte de les Alcaldies de la UE.

La Comissió continuarà desenvolupant aquestes iniciatives de suport a la cooperació transnacional, centrant-se en permetre una transició ecològica i digital justa (vegeu la secció 4.3). També fomentarà l'ús del programa Interreg Europa i de l'Associació d'Especialització Intel·ligent per a l'Economia Social⁴³ per a fomentar els intercanvis transfronterers i interregionals.

La Comissió:

- farà costat als Estats membres i a les parts interessades per a impulsar l'economia social i la innovació social en les zones rurals a través de la futura xarxa europea de la política agrícola comuna i continuarà integrant les agrupacions empresarials d'innovació social i ecològica⁴⁴ en la política europea d'agrupacions industrials per a proporcionar orientació, donar suport a la investigació i el desenvolupament de noves capacitats, intercanviar bones pràctiques i establir xarxes transfrontereres;

- ampliarà la xarxa europea de regions de l'economia social per a reforçar les noves associacions regio-

nals i locals, en particular per a impulsar les transicions digital i ecològica en els territoris.

- impulsarà la creació de xarxes entre les empreses rurals a través de la Xarxa Europea per a les Empreses, així com mitjançant crides a la cooperació interregional a través de les Missions de l'Economia Social Europea. La visió a llarg termini per a les zones rurals posarà l'accent principalment en l'esperit empresarial i l'economia social en les zones rurals.

La Comissió demana als Estats membres que creïn punts de contacte locals de l'economia social que exercisquen el paper d'ambaixadors de l'economia social, oferisquen suport inter pares, faciliten l'accés al finançament nacional i de la UE i mantinguen contactes amb les autoritats que gestionen els fons europeus.

3.5. La promoció de l'economia social a escala internacional

El canvi climàtic i la degradació del medi ambient, els canvis demogràfics i les desigualtats econòmiques i socials són reptes mundials. La UE i tercers països tenen objectius comuns, integrats en l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible. L'economia social pot ajudar a aconseguir aquests objectius tant dins com fora de la UE. Per tant, les mesures anunciades en les altres seccions del present pla també poden inspirar el suport de l'economia social en països no pertanyents a la UE.

El grau de desenvolupament de l'economia social varia considerablement d'un tercer país a un altre. En alguns, existeixen tradicions arrelades en determinats àmbits de l'economia social. En uns altres, floreixen ecosistemes d'innovació social o d'empreses socials, però en molts altres, els models d'economia social encara estan en embrió. Les parts interessades poden beneficiar-se de l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques, la qual cosa pot ajudar a accelerar les reformes.

41.- Véase https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-platform_en.

42.- Véase https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy-eu_en.

43.- Véase <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/social-economy>.

44.- Les agrupacions empresarials d'innovació social i ecològica reuneixen entitats de l'economia social, autoritats locals i institucions d'educació i investigació en una estructura o un projecte gestionat conjuntament. Cooperen en una zona geogràfica concreta per a augmentar la prosperitat econòmica, social i mediambiental local. Els seus àmbits d'activitat són diversos i van des de l'economia circular fins a l'ocupació i la inclusió laboral, l'agricultura sostenible, la incubació d'empreses i el suport social per a l'emprenedoria. Vegeu https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster_en.

Durant l'última dècada, la política de cooperació internacional de la UE ha donat suport al desenvolupament de l'economia social. Per exemple, l'associació de la UE amb l'Aliança Cooperativa Internacional⁴⁵ ha millorat la visibilitat i la investigació sobre les cooperatives a tot el món, i ha facilitat el desenvolupament de capacitats i la creació de xarxes. La Comissió també ha finançat diversos programes regionals de desenvolupament de capacitats que secunden i reforcen els ecosistemes d'economia social i d'emprenedoria social⁴⁶.

També existeix marge per a reforçar el diàleg i la col·laboració en matèria d'economia social amb socis internacionals clau, com l'OCDE, el Grup de Treball de les Nacions Unides sobre l'Economia Social i Solidària i l'Organització Internacional del Treball. Això contribuirà a reforçar la importància de l'economia social més enllà de les fronteres de la UE i millorarà l'intercanvi de les orientacions i eines polítiques que la Comissió Europea posa a disposició, en particular les elaborades en cooperació amb l'OCDE. La Comissió continuarà treballant sobre la base d'aquestes iniciatives i continuarà promovent l'economia social en l'escena internacional.

En particular, la Comissió:

- promourà el desenvolupament d'accions dirigides a l'economia social i l'emprenedoria social en el marc dels programes de l'Instrument d'Ajuda Pre-adhesió i dels Instruments de Veïnatge, Cooperació al Desenvolupament i Cooperació Internacional, per exemple, col·laborant amb les delegacions de la UE i les autoritats públiques de països no pertanyents a la UE per a facilitar el desenvolupament de mesures específiques per a l'economia social;
- millorarà l'accés al finançament dels emprenedors socials dels Balcans Occidentals, l'Associació Oriental i el Veïnatge del Sud, posant en marxa accions per a impulsar iniciatives populars i fer costat als intermediaris perquè desenvolupen productes financers adaptats a les necessitats de les entitats de l'economia social.

La Comissió anima a les autoritats públiques de països no pertanyents a la UE a fer ús de les orientacions i eines polítiques de lliure accés en matèria d'economia social facilitades per la Comissió Europea en cooperació amb l'OCDE i la OIT⁴⁷.

4. Creació d'oportunitats per al desenvolupament de les entitats de l'economia social

4.1. Suport a les empreses i desenvolupament de capacitats

La majoria de les entitats de l'economia social tenen una forta dimensió empresarial i realitzen una contribució considerable al creixement sostenible i a l'ocupació. Participen en intercanvis comercials i generen ingressos procedents de la venda de béns i serveis. Encara que moltes volen continuar sent xicotetes i locals, algunes podrien desitjar expandir-se a altres mercats de la UE i fora d'ella. Per consegüent, poden beneficiar-se del suport al desenvolupament empresarial per a expandir-se i créixer. No obstant això, els sistemes de suport existents no sempre tenen en compte les característiques especials dels seus models de negoci en termes de governança, assignació de beneficis, condicions de treball i impacte social. A més, els empleats, inclosos els que pertanyen a grups desfavorits, tenen importants necessitats de millora de capacitats i reciclatge professional, com en altres sectors de l'economia. En el context de l'envelliment de la població activa i de l'augment de la fugida de cervells, la transferència intergeneracional de coneixements i l'emprenedoria per part de les persones d'edat avançada poden exercir un paper important.

Els models de negoci de l'economia social poden influir i tindre efectes indirectes en les empreses convencionals. Cada vegada hi ha més empreses que s'acosten als objectius de l'economia social. Per exemple, les «societats de benefici públic» i les «empreses d'impacte» incorporen objectius sostenibles en les

45.- <https://www.coops4dev.coop/es/node/14156>.

46.- Per exemple, el projecte MedUP! i el projecte Safir a la regió del Mediterrani Meridional.

47.- P. ex., informes polítics sobre temes relacionats amb l'economia social, guies internacionals sobre formes jurídiques i el mesurament de l'impacte social, i l'eina d'avaluació de polítiques en matèria d'iniciatives empresarials Better Entrepreneurship Policy, vegeu <https://www.oecd.org/cfe/leed/social-economy/social-entrepreneurship.htm>. La OIT ha publicat una guia informativa de la Recomanació núm. 193 de la OIT sobre la promoció de les cooperatives i dedicarà l'edició de 2022 de la Conferència Internacional del Treball (CIT) a la «Economia Social i Solidària (ESS) per a un futur del treball centrat en l'ésser humà».

seues missions, mentre que altres empreses adopten mesures ad hoc per a millorar la transparència i tindre un compromís més actiu amb les comunitats. Aquestes mesures, així com la incorporació gradual de criteris mediambientals, socials i de bon govern de l'empresa en la governança de les empreses convencionals i les polítiques d'inversió de les institucions financeres i els fons d'inversió creen noves oportunitats per a la cooperació i l'enriquiment mutu i permeten l'accés a nous mercats. La Comissió també reforçarà les interaccions entre les entitats de l'economia social i les empreses convencionals mitjançant el foment de les millors pràctiques, per exemple en l'àmbit de l'emprenedoria social⁴⁸.

Donat el caràcter transversal de l'economia social, els règims que contribueixen a la innovació, la preparació de cara a la inversió, la internacionalització empresarial, el desenvolupament rural i l'economia circular són rellevants per a ella, encara que sovint estiguen dirigides a les pimes en general⁴⁹. No obstant això, la informació pertinent sol estar dispersa i ser de difícil accés. Fins i tot quan existeixen iniciatives específiques, les parts interessades de l'economia social sovint no les coneixen prou o les consideren complexes. Les xarxes de representants i les xarxes d'iniciativa empresarial poden ajudar, però no existeixen en tots els països.

El document de treball dels serveis de la Comissió que acompanya al present pla d'acció⁵⁰ ofereix una síntesi dels programes i el finançament pertinents de la UE per al període 2021-2027. El finançament de la UE, com els fons de la política de cohesió europea, s'executa a escala nacional i regional. Existeixen altres fonts de finançament a escala nacional, regional i local, així com d'actors privats. Explorar totes aquestes possibilitats pot resultar difícil, en particular per a les entitats xicotetes.

Per consegüent, la Comissió:

- en el marc del Pacte per les Capacitats, facilitarà la creació d'una aliança de capacitats per a l'ecosistema industrial de «Economia de proximitat i social»,

en el context de l'Agenda de Capacitats i l'estratègia industrial europea actualitzada. A partir de 2022, es crearan centres especialitzats en el treball en xarxa, el coneixement, l'orientació i els recursos per a fer costat als signataris del Pacte en els seus esforços per oferir oportunitats de millora de les capacitats i reciclatge professional a les persones en edat de treballar;

- impulsarà l'expansió i promourà la internacionalització de l'economia social mitjançant la mobilització de xarxes de suport per a empreses i plataformes de col·laboració a escala europea com la Xarxa Europea per a les Empreses⁵¹ i la Plataforma Europea de Col·laboració de Clústers⁵²;

- posarà en marxa en 2023 una nova passarel·la única de l'economia social de la UE que proporcione un punt d'entrada clar a les parts interessades de l'economia social i a altres agents pertinents i persones que busquen informació sobre el finançament, les polítiques, les xarxes i les plataformes i les iniciatives rellevants de la UE. Facilitarà l'accés al suport existent i augmentarà la sensibilització sobre l'actuació de la UE en aquest àmbit. A més, la passarel·la facilitarà l'accés a les iniciatives pertinents de desenvolupament de capacitats i proporcionarà orientacions específiques sobre les oportunitats de finançament de la UE (formació, tallers, seminaris web, guies pràctiques i eines).

També s'oferiran orientacions sobre les oportunitats de finançament de la UE a través del centre d'assessorament InvestEU, la Xarxa Europea per a les Empreses i el Servei d'assistència de serveis socials de la UE. Les autoritats de gestió dels fons de la política de cohesió disposen d'orientacions en la plataforma Fi-Compass⁵³, que ofereix assessorament sobre els instruments financers executats en el marc del sistema compartit de gestió.

Amb la intenció d'ampliar el desenvolupament de capacitats, la Comissió donarà suport al desenvolupament de xarxes de representants de l'economia social, en particular en els Estats membres de la UE en els

48.- Vegeu, per exemple: <https://www.leagueofintrapreneurs.com/>.

49.- La majoria de les entitats de l'economia social són pimes.

50.- SWD (2021) 373, secció 5.

51.- <https://een.ec.europa.eu/>.

52.- <https://clustercollaboration.eu>.

53.- <https://www.fi-compass.eu/>.

quals les empreses socials i els ecosistemes d'economia social no estan plenament desenvolupats.

La Comissió demana als Estats membres que encoratgen als vivers d'empreses convencionals a estendre el seu suport a les entitats de l'economia social amb la finalitat de millorar les oportunitats de suport per a la preparació de cara a la inversió empresarial. El projecte pilot «Better Incubator»⁵⁴ posat en marxa per la Comissió Europea pot servir d'inspiració.

Augment de l'atractiu de l'esperit empresarial

L'emprenedoria social i l'economia social poden resultar especialment atractius per als joves, les persones amb discapacitat, les persones d'origen migrant, les dones i altres emprenedors infrarepresentats. Resulta interessant que la prevalença d'emprenedores en l'emprenedoria social és major que en les empreses convencionals⁵⁵, en les quals les dones representen només el 30 %⁵⁶. La sensibilització sobre aquests models de negoci alternatius podria augmentar l'atractiu de l'emprenedoria en general i contribuir a la integració en el mercat laboral. Les generacions més joves demostren un gran interès pel desenvolupament sostenible i, per consegüent, l'economia social pot interessar-los. En els últims anys, l'educació per a l'emprenedoria s'ha tornat més freqüent en els sistemes educatius. No obstant això, els models de negoci de l'economia social, incloses les cooperatives, encara disten molt de ser un component estàndard de tots els plans d'estudis sobre capacitat empresarial i els cursos d'administració empresarial.

La Comissió:

- posarà en marxa una nova Acadèmia de Política d'Emprenedoria Juvenil en 2022 en el marc del FSE+. Fomentarà l'emprenedoria juvenil, en particular el de les dones i els emprenedors socials, col·laborant amb

els responsables polítics nacionals i les xarxes d'emprenedoria juvenil;

- impulsarà l'aprenentatge mutu entre els emprenedors de l'economia social millorant la promoció del programa Erasmus per a Joves Emprenedors⁵⁷ entre les parts interessades de l'economia social.

La Comissió explorarà maneres de fomentar sinèrgies entre els diferents programes de finançament de la UE per a identificar projectes reeixits que podrien transformar-se en empreses socials.

La Comissió demana a les institucions d'educació superior que aprofiten plenament els instruments europeus, com les universitats europees⁵⁸, per a estimular l'economia social i l'esperit empresarial.

4.2. Millorar l'accés al finançament

S'estima que, durant el període de programació 2014-2020, es van mobilitzar almenys 2.500 milions EUR amb càrrec al pressupost de la UE per a donar suport a l'economia social⁵⁹. En general, l'objectiu de la Comissió és augmentar el nivell de suport per al període 2021-2027. S'espera que es mobilitzen inversions addicionals, gràcies al major efecte multiplicador previst de InvestEU i a un major suport a l'impacte social i la innovació. Altres programes de la UE oferiran suport específic o indirecte a l'economia social. Per exemple, el capítol d'Ocupació i Innovació Social del Fons Social Europeu Plus, Horitzó Europa, el Programa per al Mercat Únic, Erasmus+, el Cos Europeu de Solidaritat, Europa Creativa i el Programa LIFE. A nivell nacional, el finançament de la UE estarà disponible, en particular, a través dels fons de la política de cohesió i del Mecanisme de Recuperació i Resiliència.

Arran del suport específic prestat a escala nacional i de la UE, en particular a través del Programa de la Unió Europea per a l'Ocupació i la Innovació

54.- <https://betterincubation.eu/>

55.- Huysentruyt M.: *Women's Social Entrepreneurship and Innovation* [«Mujeres, Emprendimiento Social e Innovación»], OCDE, París, 2014.

56.- <https://www.eib.org/en/publications/why-are-women-entrepreneurs-missing-out-on-funding-executive-summary>.

57.- <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php?lan=es>.

58.- https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/european-universities-initiative_es.

59.- Aquesta estimació només reflecteix el suport prestat a l'economia social. Altres mesures generals de la UE (p. ex., el suport a les pimes o la innovació) van beneficiar a l'economia social, però no es reflecteixen en aquests imports.

Social (EaSI)⁶⁰, cada vegada són més els intermediaris i inversors que coneixen les entitats de l'economia social, especialment les empreses socials, i que proporcionen finançament reembossable i suport al desenvolupament empresarial per a respondre a les seues necessitats. Els bancs ètics han exercit un paper important en aquest sentit. A més, l'etiqueta dels fons d'emprenedoria social europeus (FESE)⁶¹ va permetre als inversors identificar fàcilment els fons que inverteixen en empreses socials. Des de la crisi financera de 2008, el sector del microfinançament també ha experimentat un creixement considerable a la UE i els països veïns. Moltes institucions de microfinançament formen part de l'economia social i tenen una missió social específica d'ajudar a les persones pertanyents a grups vulnerables i amb dificultats per a accedir al sistema bancari tradicional a crear empreses que els permeten crear llocs de treball per a elles mateixes i per a altres persones. En general, l'ús de productes financers com les garanties ha demostrat ser una forma eficaç de mobilitzar el finançament privat per a empreses socials tant per part d'inversors convencionals com filantròpics.

Malgrat aquesta evolució positiva, una anàlisi dels mercats de finançament d'empreses socials va revelar un desfasament persistent entre la demanda i l'oferta de finançament reembossable per a les empreses socials d'Europa, tant en termes d'accés a les finances com de capital. En l'àmbit del finançament d'empreses socials, s'estima que el dèficit de finançament va ser de quasi 1.000 milions EUR a l'any en tota Europa⁶², mentre que, en l'àmbit del microfinançament, s'esti-

ma que va ser de 12.900 milions EUR a l'any en tota la UE⁶³. Existeixen diferències considerables entre els països i dins d'ells. En general, continua havent-hi un ampli marge per a millorar l'oferta de finançament específic per a cada fase del cicle de vida de l'empresa (empresa llavor, empresa emergent, ampliació).

Per consegüent, la Comissió:

- posarà en marxa en 2022 nous productes financers en el marc del programa InvestEU destinats a mobilitzar finançament privat per a satisfer les necessitats de les empreses socials en les diferents etapes de desenvolupament. Això inclourà garanties que permeten l'accés al crèdit per a les empreses socials i les microempreses, inversions en capital i en cuasi capital en empreses socials i empreses orientades als resultats, i inversions de capitals en intermediaris financers⁶⁴. El centre d'assessorament InvestEU donarà suport als intermediaris financers⁶⁵.

Les fundacions formen part de l'economia social i també exerceixen un paper important en la concessió de subvencions per a l'economia social, la innovació social i altres objectius polítics de la UE. Existeix un creixent interès dels agents filantròpics a realitzar inversions relacionades amb missions, incloses les de les organitzacions de l'economia social. Per a aprofitar aquest potencial, la Comissió està avaluant la posada en marxa de mecanismes específics de conversió amb fundacions i organitzacions filantròpiques en àmbits de missió específics, a fi de canalitzar més capital cap a la sostenibilitat, la inclusió, la innovació social, l'habitatge i la situació de manca de llar, el pluralisme dels mitjans de comunicació i el desenvolupament

60.- Durant el període 2014-2020, es va posar en marxa un paquet integral de mesures destinades a facilitar l'accés de les empreses socials al finançament en el marc del programa EaSI. El suport incloïa garanties de préstecs, inversions en capital per a desenvolupar la capacitat dels intermediaris financers, subvencions d'inversió per a la creació de mercats de finançament social i per a reduir els costos de transacció de les inversions, així com assessorament.

61.- Reglament (UE) núm. 346/2013, sobre els fons d'emprenedoria social europeus.

62.- Spiess-Knafl, W. i Scheck, B.: *Social enterprise finance market: analysis and recommendations for delivery options* [«El mercat de finançament d'empreses socials: anàlisi i recomanacions sobre les opcions de lliurament»], Comissió Europea, Luxemburg, 2019 (document en anglès).

63.- Comissió Europea, *Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027* [«Microfinançament a la Unió Europea: anàlisi del mercat i recomanacions sobre les opcions de lliurament en 2021-2027»], Luxemburg, 2020 (document en anglès).

64.- A més dels productes financers enumerats en aquesta acció, la Comissió avaluarà periòdicament les llacunes en el mercat i les situacions d'inversió subòptimes a les quals s'enfronten les entitats de l'economia social, tant en termes de finances com de capital. A més, de ser necessari, desenvoluparà proves de mercat i, si les proves resulten conclouents, proporcionarà productes financers pilot innovadors.

65.- Els intermediaris financers subvencionables s'enumeren en la secció 6.4.2.1 del Reglament Delegat (UE) 2021/1078 de la Comissió, de 14 d'abril de 2021, pel qual s'estableixen les directrius d'inversió per al Fons InvestEU.

pament d'ecosistemes d'impacte social. En el seu pla d'acció sobre els mitjans de comunicació i els serveis audiovisuals⁶⁶, la Comissió ja ha anunciat la creació d'una iniciativa pilot d'inversions en capital a través de InvestEU per a fer costat al sector dels mitjans informatius.

En funció de l'interés del mercat, el centre d'assessorament InvestEU podrà donar suport per a la creació de plataformes d'inversió transfrontereres que reunisquen socis interessats a invertir en l'economia social.

Per a complementar l'acció clau descrita anteriorment, la Comissió:

- en cooperació amb els socis executants de InvestEU, garantirà que els beneficiaris potencials puguin identificar fàcilment els intermediaris financers de InvestEU que proporcionen finançament a les empreses socials, en particular a través del Portal InvestEU i la passarel·la de l'economia social;
- complementarà els instruments financers amb subvencions per a la creació de mercats de finançament d'empreses socials a Europa mitjançant el suport per a la creació de nous instruments financers i programes de preparació a la inversió;
- complementarà els instruments d'inversió de capital amb subvencions destinades a reduir els costos de transacció de les inversions de capital de risc en empreses socials;
- donarà suport a les xarxes de la UE actives en els àmbits del microfinançament i el finançament d'empreses socials amb l'objectiu de millorar la sensibilització i l'orientació cap al finançament de la UE, augmentar la capacitat de les organitzacions membres i facilitar investigacions i dades.

A més de desenvolupar nous instruments, els Estats membres tenen el potencial d'introduir mesures sistèmiques per a augmentar el finançament disponible. Entre les iniciatives existents es troba la possibilitat dels empleats de contribuir a fons de pensions i sistemes d'estalvi amb enfocaments socials.

Així mateix, una millor comprensió i adopció de les metodologies de mesurament de l'impacte social poden permetre a l'economia social comunicar el seu impacte i accedir més fàcilment al finançament orientat als resultats. Existeixen múltiples metodologies, però les entitats de l'economia social assenyalen

que la diversitat d'eines i recursos disponibles pot ser aclaparadora i difícil d'entendre, especialment per a les entitats més xicotetes o amb menys experiència. Els enfocaments del mesurament de l'impacte social han d'estar ben elaborats, ser proporcionats i adaptar-se a la diversitat d'agents, grandàries i etapes de desenvolupament.

La Comissió:

- donarà suport al desenvolupament del mesurament i la gestió de l'impacte social mitjançant la determinació i la revisió de les pràctiques existents i la posada en marxa de cursos de formació per a les parts interessades de l'economia social, a fi de millorar la comprensió i facilitar l'adopció d'aquestes pràctiques. A més, la Comissió treballarà amb les parts interessades a fi de desenvolupar metodologies normalitzades senzilles per a avaluar l'impacte social dels agents de l'economia social de la UE en 2023.

El projecte d'informe de la Plataforma sobre Finances Sostenibles sosté que, de cara a una pandèmia i les qüestions socials sense resposta entorn d'una transició sostenible, és important identificar les activitats i les entitats econòmiques que contribueixen a la consecució dels objectius socials. La Plataforma indica que l'elaboració d'orientacions comunes sobre una taxonomia social podria augmentar la transparència de les inversions i evitar el social washing («blanqueig social»). Tal com exigeix el Reglament de taxonomia i com s'indica en el pla d'acció sobre el pilar europeu de drets socials, la Comissió elaborarà un informe sobre la possible ampliació de la taxonomia de la UE per a les finances sostenibles als objectius socials.

4.3. Maximitzar la contribució de l'economia social a les transicions ecològica i digital

La Unió Europea aspira a convertir-se en el primer continent climàticament neutre d'ací a 2050, sense deixar a ningú arrere. Aquest objectiu, juntament amb la necessitat de detindre la pèrdua de biodiversitat, reduir la contaminació i millorar l'ús sostenible dels recursos naturals, constitueix el nucli del Pacte Verd Europeu. La Comissió ha proposat un conjunt de mesures legislatives⁶⁷ per a reduir les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle en almenys un 55 % d'ací a 2030

66.- COM (2020) 784 final.

67.- COM (2021) 550 final

respecte als nivells de 1990. A més, com a part del Pacte Verd Europeu, la Comissió va posar en marxa el Pacte Europeu pel Clima⁶⁸ per a donar suport als compromisos climàtics dels ciutadans i les organitzacions amb beneficis directes també per a l'economia social.

Així mateix, l'objectiu de la transició digital europea és capacitar a les persones i a les empreses perquè abracen un futur digital centrat en l'ésser humà, sostenible i més pròsper⁶⁹. En particular, un dels objectius del pla d'acció per al pilar europeu de drets socials és que almenys el 80 % de les persones d'entre 16 i 74 anys tinguin competències digitals bàsiques.

L'economia social contribueix a la transició ecològica desenvolupant pràctiques, béns i serveis sostenibles per al desenvolupament industrial, per exemple, en els àmbits de l'economia circular, l'agricultura ecològica, les energies renovables, l'habitatge i la mobilitat. D'aquesta manera, també augmenta l'acceptabilitat dels canvis de comportament que contribueixen a la mitigació del canvi climàtic. Moltes d'aquestes solucions són inclusives i estan destinades a les persones més afectades per la transició ecològica o amb més dificultats per a adaptar-se a ella, per exemple, mitjançant la formació i el reciclatge professional dels treballadors, la creació d'oportunitats d'ocupació en zones respectuoses del medi ambient i el desenvolupament de productes i serveis que responguen a les necessitats de les comunitats locals. Es tracta d'una contribució crucial, ja que l'àmbit de l'adaptació rep poca atenció de les empreses comercials.

Les entitats de l'economia social que intenten tindre un impacte social i mediambiental assenyalen que necessiten suport per a identificar i adoptar pràctiques més ecològiques i desenvolupar capacitats i coneixements, en particular els relacionats amb les oportunitats de finançament per a fins mediambientals.

L'economia social és també un defensor important d'una transició digital justa i inclusiva. Per exemple, els agents de l'economia social que treballen en «Tech4good» despleguen tecnologies digitals (p. ex., tecnologia de registre descentralitzat, macrodades, intel·ligència artificial i tecnologia de suport) per a

aconseguir un impacte ecològic o social⁷⁰. Estan sorgint nous models de negoci digitals dins de l'economia social, com l'economia col·laborativa i l'economia de plataformes. Les cooperatives de plataforma són un exemple d'empreses de gestió participativa que utilitzen les plataformes digitals per a facilitar el compromís dels ciutadans i la venda de béns i serveis produïts localment, amb l'objectiu d'aconseguir millors condicions de treball per als seus membres. En termes més generals, les tecnologies digitals poden actuar com una palanca en facilitar la reproducció i l'ampliació d'iniciatives d'economia social reeixides en tots els Estats membres i en el mercat únic. A més, les tecnologies digitals poden contribuir a millorar els processos de treball en les entitats de l'economia social. El tractament, la gestió i la recopilació de dades encara no són pràctics corrents en les entitats de l'economia social. D'altra banda, les empreses socials digitals pioneres estan possibilitant les transicions digitals fent que la tecnologia siga adaptable, assequible i accessible, per exemple, a través de les tecnologies de Digital Commons (béns digitals) i de codi obert.

Permetre que els models de negoci de l'economia social es convertisquen en agents de la transició ecològica i respondre a les seues necessitats en termes d'incorporació digital, solucions tecnològiques inclusives i accés a les dades serà fonamental per a la seua recuperació post-COVID i la seua resiliència a llarg termini.

La Comissió:

- posarà en marxa una via de transició perquè l'ecosistema industrial de «Economia de proximitat i social» continue treballant amb les autoritats públiques i les parts interessades per a crear un ecosistema d'economia social reforçat i més resilient en les transicions ecològica i digital. La via de transició també contribuirà a l'execució del pla d'acció en aquest àmbit⁷¹;

- donarà suport a la cooperació transnacional per a impulsar la capacitat de l'economia social per a adoptar i desenvolupar pràctiques, productes i serveis més ecològics i millorar les seues capacitats digitals;

68.- COM (2020) 788 final.

69.- COM (2021) 118 final.

70.- Calderini, M.; Chiodo, V.; Gerli, F. y Pasi, G.: *Social-Tech Entrepreneurs: Building Block of a New Social Economy* [«Emprendedores de la tecnología social: los pilares de una nueva economía social»], *Stanford Social Innovation Review*, 2021.

71.- Vegeu SWD (2021) 982.

- posarà en marxa una acció sobre finançament innovador en el Laboratori de la Nova Bauhaus Europea amb l'objectiu de crear un projecte pilot per a mobilitzar contribucions filantròpiques;

- elaborarà un codi de conducta sobre l'ús i la gestió de les dades en l'economia social, en cooperació amb les parts interessades, per a donar suport a l'adopció de dades i tecnologia.

A més, la Comissió garantirà que les estructures de suport a les empreses pertinents a escala europea compartisquen experiències sobre com donar suport personalitzat a les entitats de l'economia social. Això inclourà l'Accelerador de Transformació Digital en el marc del programa de centres d'innovació digital europeus i la Xarxa Europea per a les Empreses.

Atés que l'economia social té fortes arrels locals, és convenient que les autoritats públiques, la societat civil, les parts interessades de l'economia social i les empreses convencionals desenvolupen pactes verds en l'àmbit local i posen en comú recursos per a la inversió i la innovació a escala local i regional a fi de garantir una transició justa amb beneficis locals.

La Comissió:

- treballarà amb les ciutats per a desenvolupar pactes verds en l'àmbit local o accions ciutadanes ecològiques, reforçant la participació dels agents i les comunitats de l'economia social en el Pacte de les Alcaldies de la UE, la Iniciativa Urbana Europea, la Iniciativa del desafiament ciutats intel·ligents, la iniciativa sobre ciutats i regions circulars, la Plataforma de Transició Justa, la Nova Bauhaus Europea i el Pacte Europeu pel Clima.

La contribució de l'economia social és especialment important per al desenvolupament d'una economia circular⁷², perquè fa possible la creació d'activitats i models de negoci innovadors que permeten conservar el valor dels productes i els materials durant el major temps possible, reduir els residus, oferir oportunitats d'estalvi als ciutadans i crear llocs de treball locals, en particular en activitats de reparació, reutilització, ús compartit i reciclatge. Aquest potencial pot aprofitar-se encara més mitjançant la sensibilització

sobre les possibilitats que ofereix una major adopció d'aquestes pràctiques i el reforç de les associacions amb empreses convencionals al llarg de les cadenes de valor, així com de les associacions públic-privades en les quals participen autoritats públiques, instituts d'investigació i entitats de l'economia social i del sector industrial.

La Comissió:

- publicarà orientacions sobre com donar suport a l'adopció de l'economia circular i les associacions entre les empreses socials i altres agents, com les empreses convencionals, i augmentarà la sensibilització sobre l'economia social en el context de la Plataforma europea de parts interessades de l'economia circular, la Xarxa Europea per a les Empreses i altres xarxes.

Els interlocutors de l'economia social exerceixen un paper clau en l'oferta d'habitatge social, habitatge cooperatiu i estratègies de desenvolupament urbà. En aquest sentit, existeix un dèficit d'inversió anual de 57.000 milions EUR⁷³, la qual cosa té conseqüències negatives en termes d'accés a l'habitatge i ecologització del parc immobiliari de la UE. A través de la Iniciativa d'Habitatge Assequible⁷⁴, la Comissió millorarà la capacitat de renovació d'habitatges socials i assequibles mitjançant la mobilització d'associacions intersectorials per a posar a prova 100 districtes de renovació i la promoció d'habitatges de qualitat, habitables, accessibles i assequibles.

La Comissió demana als Estats membres i a les regions de la UE que es comprometen amb l'economia social en el desenvolupament de les seues estratègies en el marc de les transicions ecològica i digital, i que aprofiten millor el finançament existent per a permetre les transicions ecològica i digital de l'economia social.

4.4. Fomentar la innovació social

La innovació social ofereix noves maneres de produir béns, organitzar i prestar serveis i desenvolupar noves formes de participació ciutadana que respon-

72.- COM (2020) 98 final i el pròxim informe de polítiques de l'OCDE *Supporting the social economy's contribution to the circular economy for a green and inclusively transition* [«Donar suport a la contribució de l'economia social a l'economia circular per a una transició ecològica i inclusiva»] (document en anglès).

73.- Fransen, L.; del Bufalo, G. y Reviglio, E.: *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe. Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe* [«Impulsar la inversión en infraestructuras sociales en Europa. Informe del Grupo de Trabajo de Alto Nivel para la Inversión en Infraestructura Social en Europa»], Comisión Europea, Luxemburgo, 2018.

74.- https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/social-economy-eu/affordable-housing-initiative_en

guen a necessitats socials concretes o a reptes de la societat⁷⁵. La innovació social transforma les relacions socials i pot oferir nous enfocaments polítics que podrien donar lloc a canvis sistèmics. En operar de manera ascendent i prop de les comunitats, els ciutadans i els problemes als quals s'enfronten, les entitats de l'economia social tenen la capacitat de trobar solucions innovadores⁷⁶.

En els últims anys, la Comissió ha posat en marxa diverses iniciatives per a promoure la innovació social (p. ex., a través d'Horitzó 2020, en particular el Concurs Europeu d'Innovació Social, el programa EaSI o el FSE). També s'ha donat suport als contractes amb resultats socials com a manera d'experimentar la innovació i les finances socials⁷⁷. La Comissió continuarà desenvolupant aquestes iniciatives i construirà una comunitat europea d'innovadors socials per a fomentar l'aprenentatge entre iguals i les iniciatives empresarials conjuntes, ampliant la xarxa d'antics alumnes del Concurs Europeu d'Innovació Social.

No obstant això, l'ampliació de les innovacions socials continua sent un repte, així com la seua adopció per part dels responsables polítics, la cerca de socis en altres territoris, ja siga a escala nacional o internacional, i l'adaptació de les solucions desenvolupades en un altre lloc a les condicions locals. Això dona lloc a la pèrdua d'oportunitats per a aconseguir un impacte sistèmic i aprofitar tot el potencial de la inversió inicial (sovint inclosa el finançament públic). La Comissió dona suport a la creació de centres nacionals de competència per a la innovació social amb la finalitat d'impulsar les capacitats d'innovació, en particular les dels agents de l'economia social i els nous emprenedors socials⁷⁸. També hi ha marge per a millorar la col·laboració entre el sector públic, els inversors filantròpics i els agents de la inversió social a fi d'accelerar el desenvolupament dels recursos disponibles i permetre l'adopció i la reproducció de la innovació social.

La Comissió:

- impulsarà la innovació social mitjançant un nou enfocament de la cooperació transnacional en el marc del FSE+. En 2022 es crearà un nou «Centre Europeu de Competència per a la Innovació Social», que organitzarà l'aprenentatge mutu i el desenvolupament de capacitats de les autoritats competents i les estructures de suport. A més, s'establirà un nou sistema de subvencions que facilite la transferència o l'ampliació de la innovació social;

- proposarà, en 2022, el European Social Innovation Catalyst Fund (fons catalitzador social europeu), un projecte en el marc d'Horitzó Europa en el qual participaran ciutadans, acadèmics, empresaris, filantrops, inversors amb impacte i administracions públiques, amb l'objectiu de donar suport a la reproducció i l'ampliació de les innovacions socials reeixides per a avançar en la consecució dels objectius de les cinc missions de la UE.

Així mateix, la Comissió concedirà subvencions en el marc d'Horitzó Europa per a augmentar la sensibilització i facilitar l'accés dels emprenedors socials als recursos dels ecosistemes d'innovació locals, regionals, nacionals i paneuropeus.

5. Millorar el reconeixement de l'economia social i el seu potencial

Com demostren els països en els quals l'economia social està més desenvolupada, augmentar la visibilitat d'aquesta última, fins i tot mitjançant la recopilació de dades i estadístiques adequats, és fonamental per al seu reconeixement i desenvolupament.

Des de 2011, la Comissió contribueix a augmentar la visibilitat i la importància de l'economia social, les empreses socials i la innovació social en tota la UE a través de múltiples accions, en particular en relació

75.- <https://eusic.challenges.org/the-european-social-innovators-insight-report/> 2021.

76.- Poden trobar-se exemples en Comissió Europea: Social innovation: inspirational practices supporting people throughout their lives [«Innovació social: pràctiques inspiradores que fan costat a les persones al llarg de la seua vida»], Luxemburg, 2020 (document en anglés).

77.- <https://eiah.eib.org/about/initiative-social-outcomes-contracting>. <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/es/innovacion-social-y-cooperacion-transnacional>.

78.- <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/es/innovacion-social-y-cooperacion-transnacional>.

79.- https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe_en.

amb el finançament o la investigació. En els Estats membres, les autoritats públiques i les parts interessades també han posat en marxa iniciatives interessants per a augmentar la visibilitat i la comprensió de l'economia social, en particular mitjançant etiquetes i mecanismes de certificació específics o campanyes de comunicació a gran escala.

Les dades demostren que el públic en general, en particular els joves i les persones desfavorides, els interlocutors socials, les parts interessades i els finançadors, segueixen sense ser plenament conscients de l'impacte positiu de l'economia social. Atés que això afecta al desenvolupament de les polítiques de suport pertinents i a les oportunitats de mercat, l'augment de la visibilitat de l'economia social ha de continuar sent una prioritat. La Comissió utilitzarà el present pla d'acció per a col·laborar amb les parts interessades pertinents en tots els nivells a fi de mantindre l'impuls.

La Comissió:

- durà a terme activitats de comunicació periòdiques, en el marc d'un enfocament de comunicació a llarg termini, que pose l'accent en el paper i les especificitats de l'economia social, també en cooperació amb les parts interessades de l'economia social.

La Comissió també fomenta l'organització de cims periòdics d'economia social organitzades pels Estats membres i altres agents.

Disposar de dades i estadístiques pertinents també és fonamental per a comprendre millor els models de negoci de l'economia social i garantir el desenvolupament d'una política basada en dades contrastades. No obstant això, les dades existents sobre l'economia social són sovint escassos, incomplets i difícils de comparar. Per exemple, malgrat el suport financer disponible amb càrrec al pressupost de la UE, només uns pocs Estats membres han adaptat els seus sistemes nacionals de comptabilitat per a recaptar dades suplementàries («comptes satèl·lit») sobre l'economia social. A conseqüència d'això, falten estadístiques sobre la grandària, la mà d'obra, el desenvolupament i els reptes de l'economia social. A escala de la UE, uns pocs exercicis de recollida de dades comparatives, però no exhaustius, han proporcionat estimacions, però requeririen una actualització. També falten dades sobre la grandària potencial i el pes de les donacions filantròpiques i sobre el potencial per a mobilitzar aquest tipus d'inversió privada per a impulsar l'economia social i aconseguir altres objectius polítics de la UE. Per consegüent, la Comissió continuarà donant suport a polítiques basades en dades contrastades mitjançant la identificació, la recopilació i l'anàlisi d'informació quantitativa i qualitativa sobre l'economia social en tots els Estats membres. Aquesta actu-

ció també contribuirà al seguiment de l'ecosistema industrial d'Economia de Proximitat i Social.

La Comissió:

- posarà en marxa un nou estudi per a recopilar informació quantitativa i qualitativa sobre l'economia social en tots els Estats membres de la UE; i
- posarà en marxa un estudi específic sobre donacions filantròpiques a la UE.

Finalment, ha augmentat l'interés acadèmic en l'economia social, però podria millorar-se el diàleg i l'intercanvi d'idees amb el món de l'elaboració de polítiques. La Comissió procurarà facilitar aquests intercanvis.

6. Pròxims passos

Durant l'última dècada, la Comissió ha adoptat mesures importants per a impulsar el desenvolupament de l'economia social i de les empreses socials com a part de l'economia social de mercat europea. Els assoliments aconseguits en el passat han de consolidar-se i millorar-se perquè la UE pugui satisfer les necessitats i aprofitar les oportunitats que ofereixen els reptes demogràfics i les transicions ecològica i digital, al mateix temps que construeix una economia justa, inclusiva i resilient com a resposta a llarg termini a les conseqüències de la crisi de la COVID-19.

El present pla d'acció proporciona un marc europeu fins a 2030 per a continuar donant suport al desenvolupament de l'economia social. Estableix una sèrie d'accions que han de posar-se en marxa, juntament amb l'aplicació del Pla d'Acció del Pilar Europeu de Drets Socials i la consecució dels seus objectius en matèria d'ocupació i reducció de la pobresa.

La Comissió destacarà el potencial de l'economia social per a crear ocupació i fomentar la cohesió social en el context del procés del Semestre Europeu i l'aplicació per part dels Estats membres de les orientacions per a l'ocupació.

El pla d'acció es va elaborar en cooperació amb les parts interessades de l'economia social, i la seua aplicació requerirà així mateix el seu compromís i cooperació a tots els nivells: de la UE, nacional, regional i local i internacional.

L'èxit de la seua execució també dependrà del treball conjunt amb els Estats membres. La Comissió anima als Estats membres a adoptar o actualitzar les seues estratègies i mesures d'economia social en cooperació amb les parts interessades de l'economia social. Per a això, els demana que designen coordinadors de l'economia social en les seues institucions per a dirigir les seues estratègies, garantir la coherència de les polítiques en tots els departaments del Govern,

facilitar l'accés al finançament nacional i de la UE i establir contactes amb les autoritats que gestionen els Fons Estructurals.

La Comissió ajudarà els Estats membres a definir les seues estratègies i mesures per a l'economia social i donarà suport a la labor dels coordinadors de l'economia social per a garantir l'execució i el seguiment del present pla d'acció.

La Comissió també treballarà en estreta col·laboració amb altres institucions i òrgans de la UE, a saber, el Parlament Europeu, el Comité de les Regions, el Comité Econòmic i Social Europeu i el Grup del Banc Europeu d'Inversions.

La Comissió convida a les parts interessades de l'economia social i a les institucions i organismes de la UE al fet que donen suport al present pla d'acció i contribuïsquen activament a la seua execució amb la participació directa de les parts interessades de l'economia social. Treballarà amb el seu grup d'experts sobre economia social i empreses socials que es renovarà al final del mandat actual.

En 2025, la Comissió farà balanç de l'aplicació del pla d'acció i publicarà un informe dels avanços i les novetats.

Accions clau de la Comissió i calendari d'execució

Proposar una Recomanació del Consell sobre el desenvolupament de les condicions marc de l'economia social (vegeu la secció 3.1)	2023
Organitzar seminaris web i tallers per a funcionaris públics en relació amb diversos àmbits polítics pertinents per a l'economia social (vegeu la secció 3.1)	2022, 2023
Posar en marxa una nova iniciativa en el marc del programa sobre el mercat únic que donarà suport a la creació d'associacions locals i regionals entre les entitats de l'economia social i les empreses convencionals, la qual cosa crearà un mercat de «adquisicions socials» entre empreses (vegeu la secció 3.3)	2022
Millorar l'accés al finançament dels emprenedors socials dels Balcans Occidentals, l'Associació Oriental i el Veïnatge del Sud , posant en marxa accions per a impulsar iniciatives populars i fer costat als intermediaris perquè desenvolupen productes financers adaptats a les necessitats de les entitats de l'economia social (vegeu la secció 3.5)	2023
Posar en marxa una nova passarel·la única de l'economia social de la UE que proporcione un punt d'entrada clar a les parts interessades de l'economia social i a altres agents pertinents i persones que busquen informació sobre el finançament, les polítiques i les iniciatives rellevants de la UE (vegeu la secció 4.1)	2023
Posar en marxa una nova Acadèmia de Política d'Emprenedoria Juvenil , que fomentarà l'emprenedoria juvenil, en particular el de les dones i els emprenedors socials, col·laborant amb els responsables polítics nacionals i les xarxes d'emprenedoria juvenil (vegeu la secció 4.1)	2022
Posar en marxa nous productes financers en el marc del programa InvestEU destinats a mobilitzar finançament privat per a satisfer les necessitats de les empreses socials en les diferents etapes de desenvolupament (vegeu la secció 4.2)	2022
Donar suport al desenvolupament del mesurament i gestió de l'impacte social per a ajudar als agents de l'economia social de la UE (vegeu la secció 4.2)	2023
Posar en marxa una via de transició perquè l'ecosistema industrial «Proximitat i economia social» continue treballant amb les autoritats públiques i les parts interessades en l'execució del pla d'acció en aquest àmbit (vegeu la secció 4.3)	2022
Impulsar la innovació social mitjançant un nou enfocament de la cooperació transnacional en el marc del FSE+ i la creació d'un nou «Centre Europeu de Competència per a la Innovació Social» (vegeu la secció 4.4)	2022